

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J.H. Veefkind, Krommenie

Nieuw – en voor niets

(bij zondag 3)

Voor kinderen

„Doet dat vervelende ding het weer niet! Bij mij is altijd alles stuk!”
Zo moppert je moeder wel eens over de stofzuiger. Je grote broer over z'n stereotoren. Jijzelf over je elektrische trein.

Het lijkt wel of alleen jullie de kapotte dingen treffen, en andere mensen nooit.

Troost je: wij treffen het ook altijd. Iets stuk of iets ontbreekt. En misschien treffen alle mensen het wel. Jij bent de enige niet.

Hoe komt dat nu? Bijvoorbeeld dat je trein stuk is?

Dat kan twee oorzaken hebben.

In de eerste plaats kan de fabriek een fout gemaakt hebben.

Dan moet je ermee naar de winkel.

„Wilt u hem weer maken?”

Of: „Kan ik hem ruilen voor een andere?”

Dat vinden ze natuurlijk goed. En dan komt het wel in orde.

In de tweede plaats kan het je eigen schuld zijn. Jij hebt de draadjes niet goed aangesloten en toen kwam er kortsluiting.

Of je hebt met een schroevendraaier in de locomotief zitten peuteren en nu is het motortje stuk.

Dan moet je ook naar de winkel. En dan willen ze hem wel maken. Maar het kost je je spaargeld, je moet zelf betalen.

Maar er kan nog een derde reden zijn waarom je trein kapot is.

Het is niet de schuld van de fabriek, het is niet je eigen schuld, maar het is de schuld van... je vader! De trein waar jij mee speelt, is nog van je vader. Maar je vader was dertig jaar geleden al niet veel beter dan jij vandaag. Hij heeft de draadjes niet goed aangesloten, of hij heeft met een schroevendraaier in de locomotief zitten peuteren. En nu zit jij met de brokken.

„Doet dat vervelende ding het weer niet! Bij mij is altijd alles stuk!”

Wat stom van je vader, hè – om zo met z'n trein te knoeien!

Hoe haalde hij het in zijn hoofd! Wie doet dat nu?

Jij! Jij zit toch zelf ook altijd overal in te rommelen? Je hebt je vader niets te verwijten, hoor! Wat je zegt, ben je zelf...

En jij vindt het toch zo fijn om met die trein van je vader te spelen? Je hebt hem toch van hem gekregen!

Of: had je hem liever niet...

We hebben hier in onze taal twee spreekwoorden voor.

Eén: de pot verwijt de ketel dat-ie zwart ziet.

En twee: je moet een gegeven paard niet in de bek kijken.

En zo is het.

Nu ga ik je een merkwaardig verhaal vertellen. Een sprookje bijna.

Jouw elektrische trein is stuk. Dat is niet de schuld van de fabriek. Het is ook niet jouw eigen schuld. Maar het is de schuld van je vader, die daar dertig jaar geleden mee geknoeid heeft.

En nu ga jij met die ouwe kapotte trein naar de winkel. Zegt de man in de winkel: „O, ik zie het al. Dat is een ouderwetse, zeg! Je vader zeker stuk gemaakt, vroeger? Kan niet meer gemaakt worden. Hier, krijg je van mij een nieuwe!”

Wauw! sta jij daar opeens met een spiksplinternieuwe trein in je handen! Je vergeet te bedanken, je holt naar huis en je roept: „Ik heb een trein! een nieuwe trein! helemaal voor niks!”

Gek verhaal, hè? Doen ze niet in de speelgoedwinkel, hè?

Zelfs niet in de opruiming.

Wel, dit gekke verhaal staat in de bijbel. En zoiets merkwaardigs doen ze in de hemel, bij de Here God!

De trein van het leven is stuk. Hij staat op dood spoor. De trein van het leven staat op het spoor van de dood.

Ik bedoel: wij, mensen, doen allemaal verkeerde dingen. Jij doet ook verkeerde dingen. Dingen die God niet goed vindt.

Dingen die niet goed zijn voor jezelf, de andere mensen, de dieren, de planten, heel de wereld.

Hierdoor gaat alles kapot. De zonde is de schroevendraaier waar wij alles

mee kapot maken. Daar komt oorlog en honger van, ziekte en zeerte, en uiteindelijk de dood.

Dat het leven kapot is, ligt niet aan God die alles gemaakt heeft. Het is niet de schuld van de hemelse fabriek.

Het is zelfs niet in de eerste plaats de schuld van jou en mij. Hoewel wij er ook een handje van hebben om de mooie dingen van God lelijk te maken.

Maar het ligt in de eerste plaats aan onze eerste vader en moeder: Adam en Eva in het paradijs. De bijbel vertelt, dat de Here God een volwassen man en een volwassen vrouw

34e jaargang – nr. 25.
7 december 1990

In dit nummer

- 439 H. de Jong
Diskussie rondom het ene talent (4)
- 442 J. Meulink
Tolerantie
- 444 B. Wielenga
Filosofie en zending
- 445 W.H. Louwerse
Dominees in dienst
- 446 D.W.L. Milo
Intermezzo
- 448 P.J. van Kampen
Oost-Europa (4)
- 452 H.R.S. van der Veen
Zingen vanuit de verdrukking

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld.
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

heeft geschapen, en dat zij onze over-over-overgrootvader en -moeder zijn. En deze voorouders van ons hebben de wereld stuk gemaakt. En wij zitten vandaag met de brokken.

Voordat je nu op Adam en Eva gaat mopperen, even twee dingen: Jijzelf hebt er toch ook een handje van om mooie dingen kapot te maken? Wees eens eerlijk! En jij vindt het toch fijn dat je leeft? Dat je vader en moeder er zijn? Dat er duiven en marmotten zijn? Dat er appels en peren aan de vruchtboomen groeien? Dat de zon schijnt en de sneeuw langs het raam ritselt? Je vindt het toch fijn, dat de wereld er is? Het is toch beter dat de wereld er is, dan dat zij er niet is? Het is toch beter dat jij leeft dan dat je niet leeft? En dat leven heb je toch gekregen van je vader en moeder? Uiteindelijk, als je heel ver teruggaat, van Adam en Eva? Daarom moet je nog maar eens aan die spreekwoorden denken. Eén: de pot verwijt de ketel dat-ie zwart ziet. Adam heeft gezondigd, maar ik zondig ook. Twéé: je moet een gegeven paard niet in de bek kijken. Het leven staat wel op het spoor van de dood, maar dat leven heb ik in elk geval gekregen!

En nu dan dat merkwaardige verhaal van de bijbel. Geen sprookje, maar wel ongelofelijk! Jouw leven is stuk, nietwaar? De zonde en de dood zit erin. Zoals je moeder zegt van oude kleren: „Het weer zit erin”. Dat is niet de schuld van de hemelse fabriek, van de Here God. Het is zelfs niet in de eerste plaats jouw eigen schuld. Jij doet wel een heleboel fout, maar jij bent niet de éérste die in de fout gaat. Jij bent Adam en Eva niet. Het is de schuld van onze eerste voorouders, die duizenden en duizenden jaren geleden met de wereld geknoeid hebben. En nu ga jij met het kapotte leven en de aftandse schepping naar de winkel van de Here Jezus Christus. Zegt Hij tegen je: „O, ik zie het al. Dat is een heel oude schepping waar jij mee aan komt zetten, zeg! Dat is een heel erg kapot leven! Adam en Eva zeker kapot gemaakt, vroeger? Hier, krijg je van Mij een nieuwe! Hoor maar, kijk maar...”

En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde...
En ik zag de heilige stad, een nieuw Jeruzalem...
En ik hoorde een luide stem van de troon zeggen:
Zie, de tent van God is bij de mensen
en Hij zal bij hen wonen,
en zij zullen zijn volken zijn
en God zelf zal bij hen zijn,

en Hij zal alle tranen van hun ogen afwissen,
en de dood zal niet meer zijn,
noch moeite zal er meer zijn,
noch rouw, noch geklaag...
Zie, ik maak alle dingen nieuw...

Zó! sta jij daar opeens met een spiksplinternieuw leven in je handen! Een nieuwe hemel, een nieuwe aarde, een nieuwe mensheid, een nieuw leven! Nieuw, nieuw, nieuw! Helemaal voor niets! Leven, nieuw leven, helemaal voor niets! O mijn God, U wil ik loven en prijzen – altijd, altijd...

Bijna Kerst
je wilt de takken
van de dennebomen pakken

en al heel lang
van te voren
zingen: Jezus is geboren.

Jezus werd
een kind als jij
en daar kun je soms heel blij

heel gelukkig
van gaan zingen
van gaan dansen, van gaan springen.

Maar dan stelt
Hij je een vraag:
hoe heb jij geleefd vandaag

met de mensen
om je heen
want je bent toch niet alleen?

En dan noemt
Hij eens wat namen
ja, Heer Jezus, 'k moet me schamen

straks zal ik
het beter doen
bij een kaars en 't dennegroen...

Ytje Eenkhoorn

Te verwachten artikelen (o.a.):

Mance ter Andere, Eigentijds belijden
D.J. Bakker, Mag alles wat kan?
D. Holwerda, Eindtoestand of beginsituatie
K.T. de Jonge, Zwickau in Almere

H. de Jong, Zeist

Diskussie rondom het ene talent (4)

Wij geloven

Wij zetten het gesprek met professor Van Deursen uit Amstelveen nog even voort. Ik had geschreven dat twee van de drie belijdenisgeschriften niet met de bedoeling waren opgesteld dat het formulieren van enigheid zouden worden en dat ze tot die ondragelijke funktie pas naderhand verheven zijn. Mijn opponent werpt nu tegen dat dat toch niet zo ver naderhand geweest is en dat dit ook helemaal geen onnatuurlijke ontwikkeling was. Hij beroept zich daarvoor op het 'wij' waarmee de Nederlandse Geloofsbelijdenis begint: 'wij geloven allen met het hart en belijden met de mond...' Daarmee ging de opsteller Guido de Bres op voorhand uit van de bijval die hij bij de gereformeerde gelovigen zou oogsten en uit het verdere verloop, de snelle overname reeds op de synode van Emden in 1571, blijkt dat hij zich daarin niet vergist heeft. Zeker. En laat ik eraan toevoegen dat het niet mag verbazen dat dit krachtige en prachtige geschrift die vlotte erkenning en aanvaarding gevonden heeft. Toch is een geloofsmatige erkenning iets anders dan een juridische binding. En over die laatste had ik het. Zelf gebruik ik in mijn artikelen ook wel eens de 'wij'-vorm, bijvoorbeeld wanneer ik dingen schrijf waarvan ik mag aannemen dat ze op een vrij algemene instemming zullen stuiten. En ik vergis me daarin of ik vergis me daarin niet, zoals dat gaat. Maar het zou natuurlijk volstrekt ontoelaatbaar zijn wanneer iemand of een groep iemand tegen degenen die er zich in kunnen vinden zou zeggen dat ze nu ook juridisch aan mijn woorden gebonden waren. Nu is dit een extreem voorbeeld en ik bedoel ook eigenlijk niet te zeggen dat de kerken iets ontoelaatbaars deden toen zij haar ambtsdragers aan dat geschrift van De Bres bonden. Het gaat me er nu alleen om dat die juridische binding een stap verder zette dan de spontane instemming waarmee deze geloofsbelijdenis werd begroet. En weer een stap verder – en mijns inziens een ontoelaatbare stap verder – is het geweest toen men die juridische binding in een apart formulier tot op de punten en komma's toe ging aanschroeven.

Vastspijkeren

Onder dat Dordtse ondertekeningsformulier heb ik het als vrijgemaakt predikant altijd spaans benauwd gehad (tenminste als ik erover na-

dacht) en toen ik het bij mijn komst als predikant in Wageningen in 1962 nog weer eens moest ondertekenen liet ik me de verzuchting ontvallen: ik hoop dat de broeders mij hier niet op vast zullen spijkeren – een opmerking die mij later noodlottig geworden is. In de dagen dat we tegenover elkaar waren komen te staan herinnerde een van de broeders zich deze woorden en ze werden toen het handvat voor mijn afzetting. Geschorst ben ik eigenlijk niet eens. Men heeft mij van de dienst vervalten (of ten onrechte toegelaten) verklaard omdat ik aan de vereisten voor het ambt niet voldeed. Nooit zelfs voldaan had. Het was dus een administratieve maatregel op grond van het oude artikel 53 van de DKO dat de onderschrijving van de belijdenis vordert. 'Nu, maar u had die ondertekening toch gedaan?' Zeker, maar vanwege mijn opmerking op een volgens het ondertekeningsformulier onvoldoende wijze, vonden men. Vandaar.

Belijdenis doen van de belijdenis

Sindsdien ben ik van dat oude ondertekeningsformulier de gezworen vijand geworden. Niet omdat ik me vrijbuitend tegen elke binding zou verzetten. Geenszins. Maar de binding in dat formulier gaat duidelijk te ver. Ons akkoord van kerkelijk samenleven gaat in artikel 17 God dank niet verder dan te bepalen dat „de ambtsdragers de drie Formulieren van Enigheid (...) zullen ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer van de kerk". Daar wordt opmerkelijk genoeg niet bijgezegd dat dat volgens een bepaald formulier moet gebeuren. De bepalingen betreffende de doopsbediening, de avondmaalsviering, de afsnijding en de wederopneming hebben een dergelijke verwijzing wel („... met gebruikmaking van het daartoe bestemde formulier"), maar bij de ondertekening ontbreekt ze opvallend. Van Deursen vraagt mij wanneer onze kerken dan wel besloten hebben dat wij als Nederlands gereformeerde kerken niet meer op de wijze van het oude ondertekeningsformulier aan de belijdenis zitten vastgeklonken, zoals ik geschreven had. Hij weet dat niet. Nu, ik weet het ook niet. Het komt mij voor dat onze kerken dat oude formulier hebben ingeslikt. Uit een zekere verlegenheid ermee. De praktijk in onze kerken lijkt dit vermoeden te ondersteunen. Uit de regio Amsterdam-Haarlem herinner ik mij dat men met een eenvoudige ondertekening volstond. En zo zal

het op meer plaatsen gaan. De landelijke vergadering van Wezep in 1978/9 heeft een proponentenformule opgesteld waarin de ondergetekenden verklaren „dat wij ons in het proponeren in de eenheid van het ware geloof, trouw zullen houden aan de belijdenis van de kerk, te weten de drie algemene belijdenisgeschriften en de drie formulieren van enigheid; en dat wij niets zullen leren dat daarmee in strijd is". Dit is alles wat in de Acta aan besluitvorming op dit gebied te vinden is. Het lijkt mij trouwens ruim voldoende wat daar door de broeders gestipuleerd is. Niet alleen voor proponenten maar ook voor predikanten. Goed, voor mij had dat woordje 'trouw' nog wel nader uitgelegd mogen worden, bijvoorbeeld aldus: '... trouw, dat is: ondubbelzinnig en onbekrompen...' (naar de gelukkige formulering van de konfessionelen in de Nederlands hervormde kerk van de vorige eeuw, waar de heer Kadijk uit Dronten zich blijkens zijn laatste 'ingezonden' ook goed in vinden kan). Maar gelukkig is in deze Wezepse formulering alles vermeden wat maar in de verte zweemt naar een vierde formulier waarin belijdenis gedaan wordt van de belijdenis. Want dat is wat in dat oude ondertekeningsformulier zo hinderlijk gebeurt. Daarin spreekt de ondertekenaar uit dat alle stukken van de leer in alles naar Gods Woord zijn. Geheel tegen de geest van die belijdenisgeschriften zelf in die hun eigen onvolkomenheid onomwonden toegeven (in artikel 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis) wordt hier een beginnende, schroomvallige kandidaat een foutloosheidsverklaring betreffende zijn belijdenis ontfutseld waar hij dan voor het verdere verloop van zijn dienst met handen en voeten aan vastgebonden zit. Dit is even onethisch als het afvragen van de coelibaatsgelofte in de rooms katholieke kerk.

Saatheid

Daarmee wordt het hele theologische denken (waarvan we toch hopen dat dat ook in de pastorieën plaats vindt) tot saaiheid veroordeeld, schreef ik. Maar Van Deursen vindt dit te somber gedacht. „Wetenschap is groter dan wij denken, en wie zich daarin werkelijk verdiept hoeft voor saaiheid niet bang te zijn". Nu is professor Van Deursen historicus. En wanneer je vanuit die gezichtshoek tegen de theologie aankijkt komt de kerkgeschiedenis in het beeld, een ongetwijfeld uiterst

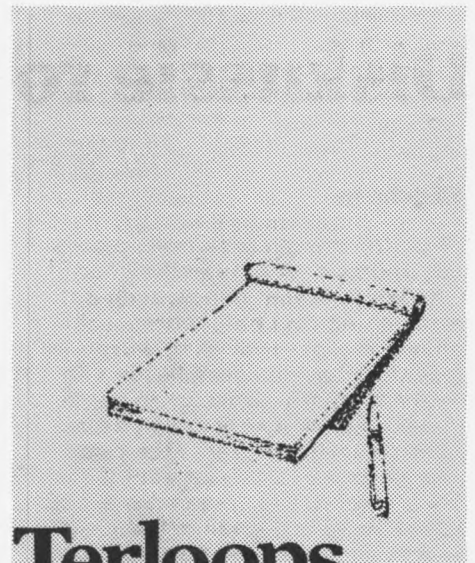

boeiend onderdeel van de theologie. Je mag zeggen: aan alle volmaaktheid heb ik een einde gezien, maar dat gebied is zeer wijd. Op dat veld is de theologie ook nog het meest wetenschap, is mijn indruk. (Van daar dat veel theologie de geschiedkunde invlucht.) Voor de andere disciplines van dat vak is het wetenschappelijk karakter een veel hachelijker zaak. Is theologie als geheel wel een wetenschap? Het wordt door velen betwijfeld, en dat bepaald niet altijd vanuit een ongelovige onwillendheid. Zelf durf ik de vraag niet goed te beantwoorden maar ik zie het probleem wel. Je bent in je theologisch nadenken gebonden aan het gezag van Gods Woord. Dat staat buiten kijf. Maar dat lijkt zeer moeilijk in overeenstemming te brengen met de methodische twijfel die voor de wetenschap zo kenmerkend is. Op het gebied van de kerkgeschiedenis heb je van de spanning tussen dat gezag en die twijfel weinig last, maar dat is anders bij de dogmatiek of in de exegese waarin je zo rechtstreeks bezig bent met de vraag wat de Here ons zegt. Dan sta je in de uitleg van de Schrift (om nu maar bij mijn eigen leest te blijven) enerzijds onder het hoge 'zo zegt de HERE' en anderzijds meen je op onderdelen een menselijk-al-te-menselijke hand in de bijbel aan het werk te zien. En wat moet je dan? Moet je de wetenschappelijke twijfel de geloofszekerheid laten verslinden of omgekeerd? Toch zo veel mogelijk dat laatste, neem ik aan. Maar dat 'zo veel mogelijk' geeft precies het moeilijke van theologie als wetenschap aan. Het is daarom dat ik in die theologie zowel wat de Schrift als wat de belijdenis betreft voor enige ruimte pleit. Anders worden de resultaten van gelijk welk onderzoek te voorspelbaar. En derhalve onzinnig. Dat is wat ik met die saaiheid bedoel. Wetenschap is op zichzelf niet saai. Daar heeft Van Deursen groot gelijk in. De Schrift ook niet. O nee! Maar de combinatie van die twee kan dat geestesmerk wel degelijk krijgen, als je niet oppast. En voor dat 'oppassen' denk ik dan inderdaad de kant van de souplesse uit: geen al te strakke formuleringen, geen al te sluitende omschrijvingen. Dat is misschien irritant voor degenen die de last van de theologie met geen vinger behoeven aan te roeren, maar ik kan oprecht verklaren dat ik deze dingen niet zeg om te irriteren. Veeleer uit eerbied voor het probleem dat hier ligt.

Oekumenisch bezit

Tenslotte wil ik nog ingaan op een punt dat Van Deursen aansnijdt in het kader van de herziening van de belijdenis. Over die gravamenkwestie zelf had ik het eerder al, en daarover dus verder niet. Maar hij zegt in dit verband ook dat de belijdenisge-

schriften niet van ons alleen zijn, dat het formulieren van enigheid zijn over de kerkmuren heen. Waardoor het een eis van echte gereformeerde oekumene wordt om bij de gedachtenwisseling over voorgestelde veranderingen ook te luisteren naar wat ons uit andere kerkgenootschappen gezegd wordt. Ja. Zeker. Mee eens. Toch – professor Van Deursen zal het niet bedoelen maar ik vrees dat dat dan gemakkelijk een selectief luisteren zal worden. Dat wil zeggen dat de klanken van hen die alles bij het oude willen laten eerder zullen worden opgevangen dan de kritische geluiden. Het lijkt me niet denkbeeldig dat op zulke kritische geluiden slechts met afweer en schrik gereageerd zal worden, zo van 'die deugt ook al niet meer'. Eigenlijk is dat toch onlangs nog professor Graafland overkomen van de kant van professor Kamphuis? Graafland is in zijn laatste publikaties nogal kritisch over de Dordtse Leerregels. Kritiek van onverdachte zijde, zou je zo zeggen. Maar je kunt niet zeggen dat zijn zeer voorzichtig geuite bezwaren tegen de Canones welwillend overwogen worden vanuit het besef dat de leerregels toch ook zijn belijdenis zijn waarover hij rechtmatig mag meepraten. Graafland is door zijn openlijk schrijven over deze zaken bij de echte belijdenisvoorvechters alleen maar verdacht geworden. Nee, ik vrees dat met het gezichtspunt van de oekumenische samenwerking bij de arbeid tot belijdenisherziening heel gemakkelijk een vertragsmechanisme in werking wordt gesteld. Daar is niet zoveel behoefte aan, die zijn in elk kerkverband in voldoende mate aanwezig. Ieder moet er dus maar vooral in eigen kerk aan werken dat de betrekkingen tot de oude belijdenisgeschriften genormaliseerd worden, dat wil zeggen van over- en onderdrijvingen ontdaan. En wanneer dan in de kerken een ondubbelzinnige en onbekrompen binding aan de belijdenis heerst is ook de sfeer gevonden die nodig is voor een open gesprek over punten die aan herziening toe zijn of waaraan de binding moet worden opgeheven. Ik zei al dat mijn gedachten daarbij uitgaan naar sommige gedachten in de Dordtse Leerregels.

Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Een waarschuwend woord van Schilder

In het Nederlands Dagblad werd onlangs verteld, dat het bestuur van de vrijgemaakte gereformeerde mannenbond ook gemengde verenigingen wil gaan noteren als lid. De jongensbond nam een aantal jaren geleden reeds een soortgelijk besluit en de mannen volgen nu met eenzelfde beslissing. De vrijgemaakte meisjesbond blijft nog een eigen beleid voeren, maar ook daar zal wel eens wat gaan veranderen. Ik wil me niet bemoeien met de discussies hieromtrent in vrijgemaakte kring. Als je dit allemaal leest, roept het wel herinneringen op. Het is ruim 40 jaar geleden, dat de kwestie van het gemengd vergaderen van jongens en meisjes aan de orde werd gesteld. Volgens een aantal weleerwaarde en hooggeleerde heren was dit helemaal verkeerd en vanuit de Schrift gezien verwerpelijk. Wat zijn er een dikke woorden neergeschreven en in 1957 werd het toenmalige bestuur van de jongelingsbond ontrouw aan de vrijmaking verweten, omdat het het gemengd vergaderen niet als zondig wilde aanmerken. Genoeg hierover. Het ophalen van deze herinneringen is niet stichtend. Het moest echter waarschijnlijk zo zijn, dat ik pas wat zat te bladeren in schriften met aantekeningen van de ruim 20 jaar geleden overleden Tini Kok, de ouderen kennen haar nog wel. Ik kwam tegen een aantal citaten uit een verslag van de bekende schooldagrede van Prof. Dr. K. Schilder 'Zelus en Zeloten'. De rede werd gehouden in september 1951 en Schilder was toen reeds betrokken bij het conflict tussen de beide jeugdbonden inzake de gemengde verenigingen. Ik neem een aantal regels uit het verslag over: „Ijver-zonder-verstand betekent nog

steeds een conflict tussen mensen, die uit één bron oorspronkelijk gevoed zijn. Zelotisme, zeloten, dat zijn de namen straks van **partijangers** geworden...

We denken hier aan de uitroep van een predikant in Amerika, die eigen dogmatische beschouwing bindend wil gaan opleggen aan de Kerk des Heeren, en die zijn tegenstanders hierin nu openlijk vraagt: „Wy don't you go?“, waarom ga je niet weg, naar een andere kerk, waar je het beter naar je zin hebt?

Maar wie zo durft te redeneren maakt van de Kerk een 'genadewinkeltje', maakt van de Kerk des Heeren een privé-aangelegenheid en gaat redeneren: wie niet bij mij kan kopen gaat maar bij mijn buurman collega-concurrent zijn genade halen. Wie zo redeneert ziet het wezen van 's Heeren Kerk niet meer; hij bedenke, dat hij niet, om zijn 'zelus' te kunnen botvieren, mag zeggen: wie het er niet mee eens is gaat

maar naar een 'andere Kerk'.

Laat ons er voor waken, dat we door ons zelotisme niet de mensen de kerk uitjagen. God wil ons door Zijn Woord en Geest vergaderen en Hij wil geen kerkJE, dat we zelf vergaderen, een verzameling van mensen, die 'elkander liggen', die het goed eens zijn met elkaar en die met elkaar knusjes kunnen converseeren."

De bedoeling is duidelijk. De bedoeling was in 1951 ook duidelijk. Schilder zag het gevaar van de enghartigheid en hij waarschuwde. Het heeft niet geholpen. Wat is er een leed veroorzaakt door die 'prinzipien-reiterei' (een woord van Ds. J.A. Vink) met alle bovenschriftuurlijke bindingen, die daaraan zijn verbonden.

Er kan in de vrijgemaakte kerken momenteel heel wat meer dan dertig, veertig jaar geleden. Gelukkig! Er wordt wat minder hard geoordeeld! Gelukkig.

Maar de harde oordelen zijn blijven liggen. Gelukkig, dat zij, die inmiddels zijn overleden, alleen met de oordelen van God te maken hebben. Op 8 maart 1952, zeer kort voor zijn overlijden dus, schreef Schilder in De Reformatie: „Maar vergeet nooit: Christus vergadert de kerk, en wij zijn **Zijn** gebonden dienaren daarin. Meer niet." En voorafgaand aan deze woorden schreef hij: „Heeft soms God aan u of aan mij het recht toegekend een kerkje op te bouwen op basis van uw of mijn theologische meningen? En zijn we soms vrijgemaakt, omdat we toch net van plan waren, een kerkje van gelijkdenkenden te formeren?" Schilder stelde de vraag en zijn antwoord was duidelijk.

Een waarschuwing voor vandaag. Voor anderen en voor onszelf. Want eens is er de maaltijd voor allen, die de Heer hebben liefgehad. Gelukkig, dat dan alle nare herinneringen weg zullen zijn!

Pastorale Notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

'Deze tegenwoordige Duisternis' (2)

Vorige keer schreef ik dat het boek van Frank Peretti 'Deze tegenwoordige Duisternis' waarschijnlijk ook in ons land veel lezers zal vinden. In deze pastorale notitie vertel ik eerst, waarom ik daar blij mee ben. Allereerst omdat Ef. 6:10-20, de pericope waaraan de titel ontleend is, zoveel dicht bij ons komt. Engelen en duivelen spelen in dit boek een even werkelijke rol als de menselijke hoofdpersonen. Ze worden zo realistisch getekend, dat je na lezing van dit boek om je heen kijkt met de vraag: waar zitten ze nu in mijn leefwereld? En dat is stellig een goede zaak; we nemen het bestaan van de duivel en zijn boze machten vaak

veel te weinig serieus. Dat van de engelen Gods evenzeer. In de tweede plaats wordt duidelijk hoe enorm belangrijk het gebed is voor het verloop van de christelijke oorlogsvoering. Telkens komt het in de roman voor dat de engelen de strijd met de daemonen nog niet aangaan, omdat ze niet genoeg 'prayer-cover' (gebeds-dekking) kregen. In de verbeelding van de auteur kunnen de engelen verwondingen oplopen, zelfs nederlagen lijden. En dat is zeker het geval als de gemeente in de lucht oorlog niet voldoende dekking geeft. Opmerkelijk is verder de aard van de interactie tussen engelen en mensen. Uiteindelijk vallen de beslissingen bij God, maar mensen moeten kiezen. Als het er op aankomt wachten de engelen af. Grijpt een gelovige naar het zwaard van de Geest, dat is Gods Woord, dan blijkt dat wapen ogenblikkelijk te liggen in de hand van een engel, die toeslaat en de tegenstander treft. Laat de gelovige het Woord liggen, dan staat ook de engel machteloos.

Telkens komen we in situaties, waarin onervaren engelen tussen beide zouden willen komen om gelovigen uit hun benarde situatie te bevrijden. Maar de bevelvoerende engel kan dit niet toestaan. Zijn handen zijn gebonden door een instructie van Hoger Hand: „Nee, hij of zij moet door de crisis heen. Dit lijden moet geleden worden". Dat kunnen de goede engelen soms moeilijk verwerken.

Zowel het engelenleger als het duivelenlegioen zijn verder hiërarchisch opgebouwd. In het boek treedt een 'Prins van Babylon' op.

Vergelijk hiermee de 'Vorst van Perzië', de duivel uit Daniël 10, die het Perzische hof regeert en die de engel-boodschapper van de Here, die op weg is naar Daniël, 21 dagen weet op te houden. Zo treedt er in de voorstelling van de auteur een engel op die spreekt met een lers of een Zuid Afrikaans accent; ze hebben daar hun vaste standplaats. Op bevel van een Michaël-figuur worden ze echter voor een gigantische operatie samengetrokken in een kleine stad in Amerika.

Merkwaardig is dat de satan dikwijls niet in staat is zijn haat te temperen, waardoor hij zijn zaak grote schade doet. Een kleine daemon soebat en smeekt de duivel om de hoofdredacteur van de plaatselijke krant niet hard aan te pakken. „Want", zo zegt het kleine monster dat 'Zelfbehagen' heet: „Ik heb hem al in mijn macht!" Maar dat is de satan niet genoeg. Hij opent een enorm offensief tegen de redacteur door zijn dochter mee te slepen naar de krochten van het spiritisme. En dan veroorzaakt hij zijn eigen nederlaag. Hij moet zijn 'prooi' afstaan aan de Heer.

Tenslotte: ik acht het winst dat de verzoeken van de New Age beweging zo realistisch worden getekend. Laat niemand denken dat onze (jonge) mensen immuun zijn voor aanvallen van spiritisme, astrologie, heelheidsdenken, pantheïstische 'fijnzinnigheden', of welk bijgeloof ook. Jammer dat ik bij de opsomming van deze pluspunten zo kort en kroniekmatig moest zijn. Men oordele en leze zelf. Volgende keer D.V. mijn kritiek.

J. Meulink, Enschede

Tolerantie

Zingt, zingt een nieuw gezang.

Tot het jaar 1933 mochten we in de toen nog ongedeelde gereformeerde kerken alleen de 150 psalmen Davids, de Tien geboden, het Onze Vader, de 12 artikelen des geloofs, de lofzangen van Maria, Zacharias, de Avondzang en de Bedezang voor de predikatie zingen.

In die tijd stond in de psalmboeken nog een gezang waar boven stond: 'Eigen geschrift Davids' (Ik was een jongeling, nog teder en gering.) Vermoedelijk had een drukker dit lied eigenhandig toegevoegd. Een enkele maal liet een predikant per abuis dit lied zingen.

De synode van Middelburg gaf in 1933 een bundel van 29 gezangen vrij, die ook in de kerkdienst gezongen mochten worden.

Natuurlijk gaf dat in het begin moeilijkheden.

A.J. Klei vertelde laatst in Trouw, dat een predikant in het dorp waar hij woonde, na de geloofsbelijdenis liet zingen: 'Wij loven U, o God, wij prijzen uw naam'. Toen het gezang werd ingezet, stond een groenteboer op en verliet het kerkgebouw, de lippen op elkaar geklemd. Hij is nooit teruggeweest en zocht zijn heil bij de hervormden, die het zonder gezangen deden. Toen men hem later vroeg waarom hij zo tegen dat gezang was, zei hij: kijk maar naar wat er boven staat, zo rooms als wat! Er stond boven: Te Deum.

Klei vertelt nog een geschiedenis, waarbij de betrokkenen zich beter gedroegen. In Noordeloos besloot de kerkeraad gezangen te laten zingen, slechts één diaken bleef tegen, maar de vredelievende predikant stelde toch voor het dan maar niet te doen. Nog diezelfde week ging de diaken naar de predikant en zei: dominee, doe het toch maar. Ik vind niet, dat een kleine minderheid mag tegenhouden wat de meerderheid graag wil. Deze diaken gaf een goed voorbeeld.

Hoe vaak gebeurt het niet in de kerk, dat men juist bij kleinere meningsverschillen hard op zijn strepen blijft staan.

In onze kerken zingen we nu psalmen, oude en nieuwe berijming en daarnaast ook nog een aantal gezangen uit het Liedboek. Het is wel wat ingewikkeld geworden, maar het belangrijkste is, dat we elkaar bij verschil van mening over te zingen liederen, blijven verdragen.

Veelkleurigheid

Het lijkt aantrekkelijk een gemeente van gelijkgezinden te hebben. Het liefst met dezelfde achtergrond en

ligging. Ook voor de groei van de gemeente lijkt het ideaal als de gemeente homogeen is, allen op dezelfde lijn liggen. Maar de werkelijkheid is meestal anders. In de kerk zijn veel zaken waar we niet gelijk over denken.

Ik noemde al het verschil in opvatting over wat we in de kerk behoren te zingen. Eigenlijk lopen onze opvattingen over de liturgie op veel punten uit elkaar.

Zo wordt over koorzang in de kerk zeer verschillend gedacht, evenals over de beurtzang.

De vraag of we elke zondag de wet uit Exodus moeten voorlezen, wordt verschillend beantwoord.

Bent u gelukkig met de wijze waarop we avondmaal vieren? Moet dat in kleine groepjes gebeuren of heel de gemeente tegelijk? Is het nodig om telkens een uitgebreid avondmaalsformulier te lezen? Sommigen dwepen met de oude formulieren. Men vindt ze schitterend. Anderen zouden graag zien, dat ze grondig werden vernieuwd en geformuleerd in de taal van deze tijd.

Ook de taal, met name de bijbelvertaling, is iets dat wij niet gelijk beoordelen. Daar is een Gereformeerde Bijbelstichting, die zweert bij de oude Statenvertaling. „Welk een zorg heeft God aan Neêrlands Kerk willen besteden, om ons een zuivere vertaling te geven, die door Hem is gebruikt tot lering en waarachtige bekering”, aldus ds. S. de Jong, hervormd predikant te Staphorst. „Zo kunnen we nog zalig worden in de weg waarin Gods deugden worden opgeluisterd.” Dit was te horen op de jubileumtoogdag van de Geref. Bijbel stichting...

Zo zal in onze kerken daar wel niet meer over gedacht worden. Met alle waardering voor de voortreffelijke vertaling, de Statenvertaling spreekt een taal, die de onze niet meer is... Het is ook geen volmaakte vertaling. Denk maar aan de vertaling van het boek Job. Dat is geen verwijt aan de vertalers. Toen had men nog niet de kennis, die men nu heeft.

In onze kerken wordt nu meestal de zog. nieuwe vertaling van 1951 gebruikt. Maar deze heeft ook al een verouderd taalgebruik en is voor jongeren niet altijd begrijpelijk. Daarom is later nog de 'Goed Nieuws'-vertaling gekomen. Een vertaling, die ook al weer voor verschil van mening heeft gezorgd. De Statenvertaling leunt zo dicht mogelijk tegen het Hebreeuws aan. Dat is vooral voor hen, die preken maken een belangrijk hulpmiddel.

Bij 'Goed Nieuws' heeft de vertaler zich eerst afgevraagd wat de schrijver destijds aan de lezer wilde overbrengen en daarna heeft de vertaler

geprobeerd dat over te brengen in het Nederlands-vandaag. Hierdoor is geprobeerd de kloof tussen culturen uit de Derde Wereld en die van de Bijbel en de wereld van vandaag te overbruggen. Beide methoden hebben hun bezwaren en voordelen. 'Goed Nieuws' bv. kan in plaats van een vertaling gemakkelijk een parafrase worden.

Daarnaast is in 1988 nog 'Het Boek' verschenen, een verwoording van de Bijbel volgens het principe van de Living Bible. Deze gaat uit van de gedachte-voor-gedachte-vertaling. De originele tekst is niet woord voor woord vertaald, maar de verhalen worden verteld voor mensen van deze tijd met taal, woordspelingen en uitdrukkingen van nu.

Keus genoeg dus. Naar mijn mening kunnen deze verschillende vertalingen elkaar aanvullen. Laten we elkaar bij de keus van de vertaling de vrijheid geven.

De vraag rijst ook wel eens, of de kerkdienst bij ons niet te veel een eenmansbedrijf is. Zo was het bij de eerste christelijke kerk niet. Het is mooi, dat de reformatie ons predikanten heeft gegeven, maar is hun positie niet wat te overheersend geworden? In de Schrift is daarvoor geen aanwijzing te vinden.

Vroeger werd er ook veel over de kleding in de kerk gediscussieerd, bv. over de vraag of de zusters een hoed moesten dragen. In mijn jonge jaren moest ik collecteren met zo'n lange stok en dan waren hoeden erg lastig. Ik was daarom blij, dat de hoeden steeds meer verdwenen. Gelukkig spelen deze zaken nu geen rol meer. Zelf meen ik, dat er in deze tijd te weinig rekening mee wordt gehouden, dat we een ontmoeting met de Here God hebben en deze ontmoeting een feestelijk karakter heeft. Daarom mogen we best wat extra zorg aan onze kleding besteden.

Daar is ook zorg over het feit, dat de plaatselijke kerken zich teveel vrijheid veroorloven. Zo zijn er kerken, die vrouwelijke ambtsdragers hebben, iets dat andere kerken weer ernstig afkeuren. Men vindt ook, dat het kerkelijk akkoord te veel vrijheid aan de plaatselijke kerken geeft. Daarom wordt gepleit voor terugkeer naar de Dordtse Kerkorde.

Verscheidend wordt ook gedacht over de vraag, of er speciale diensten moeten zijn voor de kinderen. De een dweept met kindernevendiensten, de ander verwerpt ze hartgrondig.

Viering van feestdagen als kerstfeest en paasfeest wordt ook niet door iedereen gewaardeerd.

En zo kunnen we nog een tijdje doorgaan.

Moeilijker is de vraag in hoever we afwijkingen in de kerk mogen dulden. Natuurlijk niet wat de hoofdzaak van ons geloof betreft, maar waar ligt de grens?

Aanhangers van het duizendjarig rijk zullen we niet afwijzen, ook al verwerpen we die opvatting.

In de oorlog waren er gereformeerden, die de duitse bezetters als de wettige overheid zagen. Een onjuiste visie, maar daarom konden we hen, die zo dachten, toch niet weren.

Meer actueel is nu het verschil in beantwoording van de vraag, wat er na het sterven met de mens gebeurt. In het spoor van ds. Telder menen sommigen, dat bij het sterven de hele mens sterft en er geen sprake van is, dat de ziel naar de hemel gaat. Deze opvatting is echter moeilijk te rijmen met wat we belijden in zondag 22 van de H.C.

Overigens vraag ik me af, of dat verschil werkelijk zo belangrijk is. Het is toch voldoende als we geloven, dat wij, als we in de Here sterven, Hij altijd bij en met ons is. Zelfs over de opleiding tot predikant zijn we het niet eens. Moet een student via Apeldoorn of via een andere wetenschappelijke opleiding worden geschoold, of moet het via het seminarium gebeuren?

Vermoedelijk speelt hier op de achtergrond ook mee de waardering van een wetenschappelijke opleiding.

Een belangrijker zaak is het verschil bij de uitleg van de Schrift. Enkele voorbeelden.

Waren de scheppingsdagen dagen van 24 uur? Ik heb zelf eens verklaard, dat ik dat niet wist en was daarom voor een bepaalde christelijke organisatie niet als lid aanvaardbaar.

Prof. Ohmann wees er eens op, dat we de Bijbel niet als wetenschappelijk handboek moeten gebruiken, zoals de creationisten doen. Daarmee miskennen zij de bedoeling van de feiten in de Bijbel, namelijk dat God Zich door die feiten heen aan ons openbaart. De Bijbel is geen handboek, zelfs niet voor de theologie.

Was de zondvloed een bedekking van heel de aarde, of gold deze alleen de toen bekende aarde? Ik herinner mij, dat mijn vader in een preek eens zei, dat het niet zeker was of Job ooit bestaan had. Enkele dagen later kwam een vrouw mijn vader bezoeken en zei, dat ze nachten lang daarvan niet had kunnen slapen.

Mijn vader heeft daarover toen nooit op de kansel gesproken, hoewel hij zelf zijn twijfel had. Deze zuster had niet begrepen, dat het niet ging over de vraag of het boek Job in de Bijbel

thuis hoort of over de vraag of de Bijbel hier wel betrouwbaar is. In de Bijbel staat niet alleen geschiedenis, maar er staan ook profetieën en gelijkenissen in. Geen geschiedenis, maar wel terdege Gods Woord.

Ook zij die met art. 7 N.G.B. de volkomenheid van de H. Schrift om alleen te zijn een regel des geloofs onderschrijven, hebben toch niet allen een gelijke visie op de Bijbel. Sommigen zeggen, dat de Bijbel van kapt tot kapt Gods onfeilbaar Woord is. Het bezwaar tegen deze fundamentalistische formulering is (ik citeer nu prof. Kamphuis), dat de indruk wordt gewekt alsof 'onfeilbaarheid' gelijk wordt gesteld met notariële precisie en dat over heel de linie.

Men vergeet dan ook, dat de Schrift cultuurhistorisch bepaald is en ook het wereldbeeld toen anders was. Niemand van ons meent nu toch, dat de aarde een plat vlak is. Ieder van ons verwerpt toch de slavernij en ook de polygamie?

Een andere opvatting en dat is ook de mijne, is dat de Bijbel het betrouwbare Woord van God is. Het ging de bijbelschrijvers niet om historische exactheid. De Bijbel is ons niet gegeven om allerlei wetenschappelijke problemen op te lossen. De Bijbel is ons gegeven als openbaring en wil ons vertellen wie God is, en wat Hij voor ons gedaan heeft en vandaag doet en in de toekomst zal doen, en ook wie wij zijn. Tenslotte nog een ander punt van verschil is (er zou nog veel meer te noemen zijn), dat de wederkomst van de Heer bij velen een geringe rol speelt, terwijl anderen van mening zijn, dat we ons oog juist daarop altijd gericht moeten houden. Zelf neig ik meer tot de laatste visie. Zelf uitzicht op de toekomst zou veel blijmoediger zijn, ook in de samenkomsten van de gemeente, als wij Hem zouden zien naderen. Dat zou ons kunnen bevrijden van een doemdenken dat ook in de kerk zijn slachtoffers maakt.

De Heer is op komst! Deze gedachte moet ons meer beheersen. Ik vrees, dat we ook als kerk vaak een weinig blijmoedige indruk maken. Mede hierdoor blijken gemeenten van de Baptisten nog al eens leden van ons tot zich te trekken.

Zo zijn er heel wat dingen waarover we niet gelijkelijk denken.

Voor een deel zal dat ook veroorzaakt worden door het feit, dat er ook in de kerk behoudzuchtigen en vooruitstrevenden zijn.

Fundamentele eenheid in geloof

Naar mijn mening hebben we in de

kerk zelfs behoudzuchtigen en vooruitstrevenden nodig om de kerk voor eenzijdigheid te behoeden.

Het lijkt wel knus als we het in de kerk in alles met elkaar eens zijn, maar het gevaar is groot, dat we dan naar een soort sekte toegroeien. Wie iets anders denkt moet eruit of wordt op zijn minst naar de achterbank verwezen.

Maar de Schrift kent geen kerk van gelijkdenkenden. Het is helemaal geen ramp als we niet in alles gelijk denken, mits we elkaar maar als broeders en zusters aanvaarden. Ons 'een zijn in Christus' behoeft helemaal niet te betekenen, dat er geen verschillen zijn.

Als maar niet het hart van de zaak, het ene geloof in Jezus Christus, zoals de Bijbel het ons zegt, wordt aangetast. De kerk mag tot geen prijs toelaten, dat de verzoening ontkennd wordt.

Al moeten wij de plurale kerk verwerpen, dat betekent niet dat de gemeente niet veelkleurig mag zijn. In de kerk moet plaats zijn voor mensen met allerlei achtergronden en allerlei ideeën. De eenheid wordt echter gebroken als het hart van het geloof, het geloof in de Gekruisigde en Opgestane Heer wordt aangetast. Dan moeten we een duidelijk neen laten horen.

De Schrift legt grote nadruk op de eenheid: één Heer, één kudde, één herder, één geloof, één doop. Gewaarschuwd wordt tegen verdeeldheid en scheuringen.

Maar de Schrift laat ons ook zien dat er eenheid is in verscheidenheid. (1 Cor. 12:4) De leden vullen elkaar aan. Allemaal verscheiden mensen met verschillende gaven, maar ze moeten "de eenheid des Geestes bewaren door een band van vrede." Er moet tolerantie, verdraagzaamheid zijn. Maar er zijn ook grenzen aan de verdraagzaamheid. Men moet zich aan de Waarheid houden en aan dwaalleer geen vrij spel geven.

Alle verschillen, die in de samenleving vaak een grote rol spelen, worden gerelativeerd door de nieuwe eenheid, die in Christus gegeven is. Allen die in Christus geloven, die in zijn naam gedoopt zijn en die deel hebben aan het door Hem gegeven Avondmaal zijn één.

Veelkleurigheid is geen ramp voor een gemeente.

Ze behoort tot het wezenlijke karakter van de gemeente.

De gemeente is naar Gods bedoelen allerm minst een club van gelijkgelovenden.

B. Wielenga, Richmond (Z.A.)

Filosofie en zending

Hebben filosofie en zending iets met elkaar te maken?

We zijn geneigd om die vraag ontkenkend te beantwoorden. Het lijken twee totaal verschillende werelden. Toch kan de zending niet zonder de filosofie – of de filosofie zonder de zending, beter: de missiologie kan, ik laat dat nu maar in het midden; in elk geval hebben niet veel filosofen, ook niet die van christelijke of zelfs reformatische huize, zich met zending bezig gehouden. De enige naam die me te binnen schiet is die van Bennie van der Walt van Potchefstroom. Maar wat nu volgt mag als illustratie dienen bij mijn overtuiging dat zending niet zonder de filosofie kan. En het is met dankbaarheid dat ik deze bijdrage aan Henk Geertsema opdraag ter gelegenheid van zijn 50ste verjaardag. Wat ik van filosofie weet, en te veel is het helaas niet, heb ik destijds op L'Abri van hem geleerd, en niet te vergeten uit zijn publikaties.

Op kaSodo mogen we dit jaar een verhoudingsgewijs grote groei van de kleine gemeente meemaken. Dat had ik niet verwacht. We werken hier al een jaar of vijf met tot nu toe weinig opzienbarende sukses. Vorig jaar werd een gezin gedoopt; er waren een paar regelmatige bezoeken in de kerkdiensten. Maar dit jaar hoop ik geen zes maar vijftien belijdende leden in deze afgelegen streek aan de overkant van de Hella Hella Pas te hebben. Het aantal doopleden zal ook sterk toenemen. Dat is verheugend natuurlijk. Het leert ook om geduld te hebben. Om het vertrouwen te winnen van de mensen kost tijd. En een relatie op bouwen neemt geen maanden maar jaren in beslag. En het is ook de Geest die het moment kiest voor de oogst. Dat vooral mag niet vergeten worden.

Ach, er zullen ook wel heel mense-

lijke factoren meespelen bij de keuze van onze gemeente hier. Een van de nieuwe leden is een al oude vrouw van roomse huize. Ik vroeg haar waarom ze nu haar eigen kerk verliet om zich aan te sluiten bij een gereformeerde. Haar antwoord was eerlijk: ik woon te ver weg van de roomse kerk; ik kan er nooit naar toe; ik zie ook nooit iemand van de kerk. Jullie kerk is fijn dichtbij; en jullie komen ook langs. Onze kerk was bereikbaarder voor haar: op zich geen slecht kenmerk voor een ware kerk. Ik bracht er tegen in: maar er zijn toch wel verschillen tussen de roomse en de gereformeerde kerk? Wel, dat wist ze niet. Maar *munye uNkulunkulu*, nietwaar? God is een, oftewel: God is in alle kerken de zelfde; dus met die verschillen zou het ook wel mee vallen. Ik zal niet proberen haar de verschillen tussen Rome en Reformatie als nog bij te brengen. Ze zal er vanzelf wel achter komen dat het in onze kerk anders toegaat dan in de roomse.

Maar ik had het er eerst wel wat moeilijk mee. Te meer omdat onder de andere nieuwe leden een paar oude, ongeletterde vrouwen zitten die geen flauw benul hebben van kerk en geloof. Ze klutsen van alles door elkaar: ze hebben ook een zionistische achtergrond. Hoe hen doopklas te geven? Zou ik ooit in staat zijn hen de geloofszaken *uit te leggen*, zodat ze zouden *begrijpen* waar het om gaat in het evangelie? Hoe kun je nu lid zijn van een kerk zonder een goed *begrip* te hebben van wat het evangelie *leert*?

Ik cursiveer de woorden uitleggen, begrijpen, begrip en leren om duidelijk te maken waar mijn probleem lag. Geloven is in onze westerse wereld toch wel heel sterk een intellectuele aangelegenheid. Als we verstandelijk begrijpen wat de bijbel leert, als we intellectueel door hebben wat een kerk belijdt, denken we dat we ten aanzien van het geloof al een heel eind op weg zijn. Misschien dat een zekere, eenzijdige uitleg van Zondag 7 ons hier ook parten speelt: geloof is eerst een stellig weten en dan een vast vertrouwen. Op de doopklas maar hard werken aan dat stellige weten, dan zal het vaste vertrouwen wel mee komen. Maar als dat stellige weten, en dan verstaan als verstandelijk begrijpen, nu maar niet wil lukken, kan het dan ooit wel wat worden met het geloof als vast vertrouwen? Hoe kun je nu vast vertrouwen op God, als je ten aanzien van de bijbelse leer over God van toeten noch blazen weet?

Terwijl ik aan het piekeren was over mijn doopklassen op kaSodo, las ik het boek van de canadese christenfilosoof Hendrik Hart over de rol van de bijbel in post-moderne tijd. In dit lezenswaardige boek beschrijft hij hoe in de westerse wereld de visie

op de bijbel bepaald werd – en nog wordt – door een sterk rationalistisch denken, dat al bij de Grieken weg komt en vooral ook via de Verlichting het Westen in haar greep heeft gekregen – en Henk Geertsema's L'Abri-lezingen over deze materie kwamen weer bij me boven drijven. Ik sla Harts betoog hier maar over, hoe interessant ook, maar vermeld slechts dat als gevolg hiervan onder andere de waarheid in de bijbel geopenbaard sterk verstandelijk werd benaderd, waarbij intellectueel begrijpen van meer belang werd geacht dan vertrouwend je overgeven aan de leiding die van de bijbel uitgaat en wandelen in het licht dat ze verspreidt. Natuurlijk moeten we ook weer oppassen voor een andere uiterste: alsof het leren en begrijpen helemaal geen rol mag spelen in kerk en geloof. Dat is bepaald niet het geval.

Maar mijn gepieker werd sterk gerelativeerd. Goed, die vrouwen zullen nooit greep krijgen op de bijbelse leer, laat staan de gereformeerde. Maar daarom kunnen ze nog wel stellig weten dat God hun Vader en Jezus Christus hun verlosser is en dat de Geest in hen woont, en zo in geloofsvertrouwen op deze God leven. Waarschijnlijk zullen ze in de gemeenschap der heiligen waar liefde woont, meer opsteken dan ik in een klas hen zal kunnen bijbrengen. Het leerproces volgt hier nu eenmaal andere wegen dan in onze westerse wereld gangbaar geworden is. Zeker, die doopklas geef ik. Maar mijn filosofisch uitstapje heeft me opgefrist en allerlei intellectuaalistische muizenissen verjaagd.

Een zendeling moet zijn eigen cultuur kennen, weten wat daar aan gaat en hoe dat zijn leven beïnvloedt, wil hij in een heel andere cultuur goed kunnen functioneren. En daar kan de filosofie hem bij helpen. Filosofische scholing is onmisbaar voor een zendeling. Dit praktijkvoorbeeld heeft me daar weer eens bij bepaald. En ik hoop van harte dat op mijn weg die voorligt Henk Geertsema zijn filosofisch licht blijvend zal laten schijnen. Zeker als dat licht ontstoken is aan het Licht zal het voor menig struikelen bewaren.

Onderwijzeres, 24 jaar,
zoekt

woning

(woonruimte) in Utrecht
of Hilversum.
tel. 04160-34333

Tussen kerk en keuken

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Tuinen!

Iedere gemeente heeft wel iets waarin ze verschilt van andere gemeenten. Zo heb je de gemeente waar het krioelt van de kinderen onder de tien. Je ziet ook de gemeente waar de gemiddelde leeftijd boven de vijftig jaar uitkomt. Het heeft soms wel iets met de ligging te maken, want een bosrijke omgeving in het centrum van het land, trekt b.v. veel predikanten in ruste. Utrecht en Groningen hebben hele ploegen studerende jongeren, gewoon omdat de universiteitsgebouwen er staan. Enfin, als je goed zoekt, heeft iedere gemeente wel iets eigens.

Zo ook onze gemeente in Alkmaar. Wij hebben nl. een aantal moestuin-hobbyisten... En dat terwijl er geen gemeentelid in de agrarische sector werkzaam is en Alkmaar aan de randstad grenst.

Op een gegeven moment telden we tien volkstuinhouders. Twee liefhebbers zijn verhuisd naar andere plaatsen en hebben daar ook meteen weer een volkstuin op de kop getikt, zodat het verschijnsel zich uitbreidt naar andere gemeenten.

Op verjaardagen in onze vriendenkring is de conversatie soms uitgesproken landelijk:

„Hoe hebben je tomaten het gedaan”.

„Prima, maar de worteltjes zijn niet opgekomen.”

„Hé... Bij mij ook niet, maar de boontjes deden het geweldig.”

„Wie moet er nog biet?”

„Ik niet... 'k heb net een emmer vol van Frits gekregen.”

„Koop maar geen preiplanten want Ad heeft er zat. En ook andijvie en boerenkool.”

„Wie bieslook wil hebben, moet het bij Fieke halen.”

De niet-tuinbezitters wanen zich op een vergadering van de land- en tuinbouwbond.

Tot een paar maanden geleden dacht ik dat het hier ging om een onschuldige en gezonde liefhebberij, maar tijdens een lezing over 'New Age' voelde ik me wat onrustig worden. 'Terug naar de natuur' is één van de kenmerken van 'New Age' en ik vroeg me bekommerd af, of tussen de bloemkool en sla stiekem wat New Age is opgekomen. Ja, je moet oppassen tegenwoordig. Het begint met spruitjes en het eindigt met Pantheïsme.

En ik maar denken: „Wat grappig nostalgisch... die tuinliefhebberij.”

Onze moestuin ligt achter het huis

en één van de eerste dingen die ik 's morgens doe, is een rondje door de tuin maken.

Vanmorgen heb ik eerst eens een paar pollen selderij verplaatst.

„Moet je het kweken van gewas zonder gif aan New Age mensen overlaten,” piekerde ik, terwijl ik mijn naar groentesoep ruikende handen afveegde aan mijn trui. Het antwoord was duidelijk: „Nee, dat moeten we niet.”

De verontrusting over het bedreigde milieu en de hoeveelheid gif die we binnen krijgen, is iets gemeenschappelijks.

Het kan best zijn dat 'New Age' groene vingers heeft.

Wij hebben ze ook. En we houden ze!

W.H. Louwerse, Alphen a.d. Rijn

Dominees in dienst

Heimwee

Voor deze column had ik een prachtige story in gedachten. Van een man met wie ik 's nachts had zitten praten, over kernwapens enzo.

Het was tijdens een oefening, en hij had de wagen ervoor aan de kant gezet.

Een jaar later belde hij me op met de vraag of ik de begrafenis van zijn vader wilde leiden.

Hij was een oud-luchtmachtmilitair. Terugkomend uit Duitsland was hij van de kerk vervreemd. Na het leven in de kleine protestantse gemeenschap kon hij niet meer aarden in de Nederlandse situatie met al die kerken en ieder voor zich...

Zijn kinderen, dertigers, waren buitenkerkelijk geworden.

Zoekend, gedreven door een soort heimwee. We hadden samen een goed gesprek.

Leerzaam, niet in het minst voor mezelf.

Het is een verhaal, dat je met zware kleuren kunt schilderen, in plaats van het weer te geven met deze potloodlijnen.

Maar iets in me verzet zich ertegen. Misschien, omdat ik in mijn werk niet zo veel te maken heb met de klassieke vormen van pastoraat. Bovendien zou dit verhaal ook de indruk kunnen wekken dat ik deze dingen dagelijks mee maak.

Misschien ook, omdat ik het gevoel heb dat ik 'beroepsmatig randkerkelijk' ben geworden.

Juist het leven temidden van beroepsmilitairen – er gewoon bij horend – maakt dat ik de pijn voel van het heimwee.

Daarom heb ik niet de behoefte om door dit verhaal de bevestiging te geven van het anders zijn van de kerk.

Soms denk ik dat de kerk anders 'anders' zou moeten zijn. Maar in mijn werk ben ik veel met andere dingen bezig.

Redaktiewerk bijvoorbeeld, voor de bladen, die we als protestantse en rooms-katholieke geestelijke verzorging uitgeven.

Of de voorbereiding van seminars voor dienstplichtige academici, rond het thema 'management en ethiek'. Maar ook tijdens die seminars kom ik mensen tegen, managers uit het bedrijfsleven bijvoorbeeld, die zich in de kou voelen staan, als het om de kerk gaat.

Omdat ze in de kerk geen thuis kunnen vinden, deze mensen met twee benen in de maatschappij.

Want dat valt me wel op in de gesprekken, dat we in de kerk het leven uit de waarheid te vaak vertaald hebben in het leven met waarheden. Waarheden, die de neiging hebben tot clichés te worden.

Het leven is voor mij, als geestelijk verzorger, meer dan ooit tot een ontdekkingsreis geworden.

Met als grootste stimulans het heimwee van anderen en van mezelf.

(Ds. W.H. Louwerse, is als krijgsmachtspredikant verbonden aan Bureau Hoofd-luchtmacht-predikant te Den Haag)

D.W.L. Milo, Nunspeet

Intermezzo

Laten we onze reeks over 'paranormale' en 'occulte' verschijnselen even mogen onderbreken. Ingeko-men reacties geven daar aanleiding toe. Eerst de vreemde woorden toelichten, voor wie dat wenst.

Onder para--normaal wordt verstaan: wat *naast* het normale staat. 'Para' vindt u ook in de paramedische vakken (fysiotherapie, acupunctuur, massage, diëtistiek enz.) die naast de medische wetenschap staan, zonder er toe te behoren. Opzettelijk vermijd ik de term super-normaal (of boven-natuurlijk). Boven de natuur, boven de schepping, staat immers God alleen. Een engel is dus niet bovennatuurlijk, maar gewoon.

Het woord occult is nu meermalen verklaard als: versluierd, verborgen, esoterisch, niet aan ieder bekend. De laatste weken werd mij duidelijk, dat als gevolg van algemene normverschuivingen het woord occult besmet is geraakt met een lading, die er oorspronkelijk zeker niet in zat. Daarom zal ik er voorzichtiger mee omgaan.

Reacties

Inderdaad waren er reacties. Afkeurende, die aan de redactie gezonden – goedkeurende en bemoedigende, die aan mij gericht werden. De stukken zijn dus gelezen en dat is een eervolle zaak.

Want soms vraag ik me af: of mijn soortgelijke studies uit vorige jaren wel ooit gelezen zijn? Daar kreeg ik toen vrijwel geen reacties op. Om enkele te noemen: *Vreemd Verhaal* (1987) over een verdwenen predikant, die een dagboek van ervaringen met ongewone wezens naliet; *Is Jacobs Steen in London?* (1987) over de mythische steen onder de krooningszetel; over Engelen (1984) naar aanleiding van dr. Moolenburgs gelijknamige boek; *Intellect en Intuïtie* (1983) n.a.v. bezwaren tegen de mythe, dat Jezus een tijd in Zuid-Engeland zou hebben doorgebracht; *Slangenbezwinging* (1981), een vermoedelijk demonische handeling, waarbij Salomo's naam genoemd wordt; *Voorkennis van de dood* (1979), nagelaten door een dichter en een schilder; *Verlos ons van de Boze* (1974) over een demonisch ziektegeval in naaste omgeving; *Vrijdag de Dertiende* (1974) over Schots bijgeloof; Zijn dromen bedrog? Intuïtie, Telepathie, Helderziendheid bij dieren, Idem bij mensen, Schaduwzijden van ons leven – alle in 1972 en 1973 verschenen.

Natuurlijk waren er toen wel eens reacties – maar meer als uiting van interesse, dorst naar meer kennis; en zeker geen waarschuwingen, laat staan vermaningen. Integendeel. Het Fries Dagblad nam (Oct. 1973) een artikel over telekinese over, onder de titel 'Deed een engel de deur open?'. Zonder commentaar – en dat in een blad dat, onder redactie van H. Algra, als zeer serieus bekend stond.

Waarom dan nu waarschuwende en vermanende reacties? Vermoedelijk omdat de onderwerpen over de schaduwzijden van ons leven via de media ontstellend besmet zijn geraakt. Als gezegd: we zullen daar rekening mee moeten houden. Maar we zullen er ons niet door uit het veld laten slaan.

Wijlen prof. dr. K. Schilder

Diverse malen bracht deze wijze broeder een halve zondag in ons huis door; zelfs toen hij 'nergens' meer voorging, kwam hij wel naar Nunspeet mits dat niet in de krant kwam. En de uren tussen twee kerkdiensten werden niet in ledigheid doorgebracht. ZHG mocht graag in onze boekenkasten grasduinen en trok daar soms werken uit, die hij niet overal aantrof. Tot twee maal toe vroeg hij een werk over parapsychologie te leen.

Eens vroeg hij op de man af: *mág* een christen zich met deze studie bezighouden? Dat was voor mij, nog jong, een hamvraag. Ik herinner me mijn antwoord, dat met studentikoze verlegenheid geponeerd werd: „als ik het goed begrijp... zijn ook de occulte dingen onderdelen uit Gods schepping en behoren mitsdien tot wat door ons mensen doorgrond en beheerst moet worden”. Zijn antwoord was simpel: geheel met u eens natuurlijk. (En de boeken zijn terugbezorgd, door zijn dochter.)

Sprookjes?

Iemand noemde dit soort artikelen sprookjes. Niet denigrerend bedoeld maar meer relativerend; zo van niet-interessant, maar niet om je druk over te maken.

Daar valt wel iets op te zeggen. In mijn jonge jaren las en ontmoette ik een Delfts hoogleraar, die, behalve hogere wiskunde te doceren, zich ook bezig hield met sprookjes... Hij heette Van Os.

Hij publiceerde een aantal exegesen

van die duizenden jaren oude volksverhalen, welke door de gebroeders Grimm (tussen 1812 en 1822) zijn te boek gesteld. En hij toonde (met het gezag van deze erkende historisch-taalkundigen, experts in de volks- en sagenkunde, rechtsgeschiedenis en lexicografie) aan: dat sprookjes de samenvatting geven van de oudste filosofie van het menselijk leven. Dit wat sprookjes betreft.

Vermaningen

Een bezorgde broeder wees er op, dat ons land steeds meer geld en tijd besteedt aan het najagen van allerlei occulte praktijken; terwijl de naam van de Allerhoogste steeds minder genoemd wordt. Hij vroeg zich af of ik wel beseft, voor hoeveel mensen de hang naar het duistere juist een schadelijke vervanging van gezond christocentrisch geloof is geworden. Een lieve zuster vroeg: moeten we nu onze omgang met God bederven met zulke rare gedachten?

Zo iets spreekt mij aan! Wij allen bidden dagelijks om de komst van Gods koninkrijk, hoe eerder hoe liever. Dat koninkrijk wordt voor en na in het volmaakte gebed genoemd. En daar tussen staat: „verlos ons van de Boze”.

Nu viel mij op, dat de negatieve reacties alleen kwamen na de eerste 2 artikelen (14 en 28 September). In de volgende (Hoe onschuldig is loten? – Bestaat er toeval? – en Engelen) moet toch duidelijk zijn geworden dat ik allerminst speculeer op een algemene hang naar het Duistere – maar dat ik wat in het duister schuilt in het volle licht van het Evangelie wens te plaatsen.

De verlossing van de Boze wordt immers niet alleen onze hemelse Vader voorgelegd, maar wordt daarmee ook onze taak, nietwaar? Laat me dat samenvatten: „Waar wij van ons zelf te zwak zijn om overeind te staan, en waar onze vijanden (de duivel, de wereld en ons eigen vlees) ons voortdurend aanvechten – wil ons staande houden en sterken door de kracht van Uw Geest: *opdat wij deze geestelijke strijd niet verliezen, maar steeds krachtig van ons afslaan, totdat wij eindelijk deze doodsvijanden geheel onder de knie krijgen.*

Dit is mijn antwoord. Met een bordje 'taboe voor christenen' zitten we de vijand niet op de kop, maar onttrekken ons aan de strijd. Of zoals iemand me schreef: met te waarschu-

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

wen tegen de New Age zijn we wel op de goede weg, maar we moeten daar iets positiefs tegenover stellen!

Onze jeugd

Juist waar we weten dat onze jeugd allerlei duistere spelletjes met de Voorzienigheid speelt, dacht ik goed te doen met een positief geluid te laten horen. En een algemene (en ongerechtvaardigde) veroordeling van homoeopathie, acupunctuur, magnetisme en iriscopie als behorend tot het domein van de slang, brengt onze jeugd niet terug tot God de Heere. De jeugd wil geen ongegronde taboe's, geen veroordeling zonder kennis van zaken. Willen we de jeugd eerbied voor Gods duidelijke *verboden* bijbrengen, dan moeten we onderscheiden wat uit de Boze is – en wat als *goede schepingsgave* uit Gods hand komt. Met het verdoemen van wat rechtvaardig is en met het goedkeuren van wat verwerpelijk is doen we de Heere een gruwel, Spr. 17:15.

Een les in geschiedenis

Solange wordt wakker. Het is nog vroeg in de morgen. Moeder is al op en Solange springt van haar matje. „Kijk,” zegt moeder, „wat te eten,” en ze geeft Solange een koude zoete aardappel. „Maak je geen vuur vanmorgen? Maak je geen pap?” vraagt Solange verbaasd. „Nee,” zegt moeder, „we hebben geen tijd, we gaan naar de kerk.” Nu kijkt Solange helemaal verbaasd. Naar de kerk? Het is toch geen zondag, het is woensdagmorgen. Wat is er toch voor raars aan de hand.

„Ik moet toch naar school?” vraagt ze. „Ja,” zegt moeder, „maar eerst naar de kerk. Vooruit, trek je kleren aan, dan vertel ik je onderweg wel wat er aan de hand is.” Wat klinkt dat ernstig. Solange heeft in een wip haar kleren aan, ze neemt de aardappel mee voor onderweg, moeder doet de deur op slot en daar gaan ze. „We moeten bidden,” zegt moeder, „omdat het land in gevaar is. De kakkerlakken hebben ons aangevalen, in het noorden van het land zijn ze aan het vechten met de soldaten.”

Solange is stil. Moeder praat zo ernstig, net alsof ze met een groot mens praat, maar ze moet wel diep nadenken. „De kakkerlakken? Wat was dat ook maar weer?” Gelukkig vraagt moeder of ze het begrijpt. Nu kan ze het vragen. „Wie zijn de kakkerlakken?” En dan geeft moeder een les in geschiedenis. Gelukkig is de kerk niet erg dichtbij want het duurt wel even, luister maar. „Weet je nog dat er een grote oorlog was in ons land? Jij was toen nog niet geboren. Het was in 1963, 27 jaar geleden. Het was de oorlog tussen de Hutu's en de Tutsies (zeg: Hoetoos en Toetsies). Lang daarvoor waren die beide volken in Rwanda komen wonen. De Hutu's werkten op het land, de Tutsies waren hele lange mensen en zij werkten niet op het land, ze hielden koeien.

Ze waren trotse mensen en ze werden de meesters in het land. De Hutu's moesten voor ze werken. De Tutsi-koning werd de koning over iedereen.

Toen de blanke mensen in ons land kwamen gingen ze eerst met de koning praten en de mensen die door de koning werden aangewezen gingen het eerst naar school. Maar er waren ook Hutu's die wat gingen leren.

Ze gingen ook over God leren. Al meer Hutu's zeiden: „Het is niet eerlijk dat de Tutsies onze meesters zijn. Wij zijn gelijk, we moeten delen en niet de baas spelen over elkaar.” De Hutu's werden al meer ontevreden. Ze begonnen te vechten. Het werd een verschrikkelijke oorlog. Heel veel mensen stierven. De Hutu's wonnen en veel Tutsies vluchtten weg, de koning ook. Toen werd onze president de president van het land. Hij is een Hutu, net als wij. „Ha,” dachten veel Hutu's, „nu worden wij de baas over de Tutsies.”

Maar nee, heel veel mensen, de president ook, zeiden: „We gaan het eerlijk doen, niemand is de baas over de ander. De Tutsies worden geen knechten, maar ze mogen ook niet alle goede baantjes en alle plekjes op school houden. Er wonen meer Hutu's dan Tutsies in ons land, dus er mogen ook meer Hutu's naar school. We delen eerlijk.”

En dat lukte. Eerst waren er nog veel Hutu's en Tutsies die een hekel aan elkaar hadden, maar het werd al minder. Er waren Hutu's en Tutsies die met elkaar trouwden. Sommige Tutsies veranderden hun paspoort omdat het ze beter leek dat iedereen dacht dat ze Hutu's zijn zolang de president een Hutu is en zo weten we al van een heleboel mensen niet meer bij welk volk ze hoorden. We spraken bovendien altijd al dezelfde taal. Maar... ondertussen zit de koning en de zoon van de koning in het buitenland en hij vindt het niet zo'n goed idee. En er zijn een boel Tutsies die ook liever de koning terug willen en alles weer net als vroeger willen maken. Die mensen zijn gevlucht na de oorlog.

En hén noemen we de kakkerlakken, weet je nog? En die mensen, die eerst in Oeganda woonden, zijn nu in Rwanda teruggekomen met een leger.”

„Met een groot leger?” vraagt Solange. „Ik weet het niet,” zegt moeder. „Gaan onze soldaten winnen?” vraagt Solange. „Ik weet het niet,” zegt moeder. „Hoe gaat het nu verder, komt hier ook oorlog?” vraagt Solange. „Ik weet het niet, ik weet het niet, ik weet het niet,” zegt moeder. „Op de radio is gezegd dat we allemaal kalm moeten blijven en dat we niet naar buiten mogen in de nacht, dat is alles.”

Daar is de kerk. Ze gaan bidden, bidden om vrede in Rwanda.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Oost-Europa (4)

Gelovigen in Hongarije

„Godsdienstig leven is toegestaan, de omstandigheden voor de Kerk zijn gunstig en niemand wordt om zijn geloof achtergesteld.”
partijleider Janos Kadar in 1973

„Wij belijden dat de leefwijze van het nieuwe Hongarije voor ons niet vreemd is en dat wij daarin de door God gestelde normen van een eerlijker en gelukkiger hongaars leven ontdekken. Onze kerk vindt dat in deze maatschappij de evangelische waarheden beter tot hun recht kunnen komen.”
declaratie Gereformeerde Kerk van Hongarije, 1948

(Relatief) bekend en vertrouwd

Hongarije is een land met een eigen, zeer van andere talen afwijkende taal, met een heel eigen cultuur en een lang verleden. In dat verleden zien we vele malen relaties met ons eigen land. Dat komt voor een groot deel door het Calvinisme, dat een sterk stempel op het Hongaarse volk heeft gezet. Daardoor is voor menige lezer dit Hongarije wellicht ook het 'meest vertrouwde Oostblok-land'. Al eeuwen lang zijn Hongaren in ons land theologie komen studeren. Na de Eerste Wereldoorlog kwamen al heel wat Hongaarse kinderen, 'bleekneusjes', naar ons land, om aan te sterken. Sommigen van hen zijn hier gebleven, hun kinderen en kleinkinderen wonen onder ons. En de exodus van Hongaren na de mislukte opstand van 1956 heeft ook in ons land zijn sporen nagelaten.

Het verleden

Aan het einde van de Middeleeuwen is Hongarije een bloeiend land, met een eveneens bloeiende Christelijke (Rooms-katholieke) Kerk. Daarin komt verandering, als in het Zuid-oosten de Turkse legers zich gereedmaken voor een aanval op het Christelijke Midden- en West-Europa. In 1526 komt het in Zuid-west-Hongarije, vlakbij de huidige stad Pécs, tot een treffen tussen Christelijke en Islamitische legers. De slag bij Mohács loopt voor de Christenen rampzalig af! Honderdvijftig jaar lang bezetten de Turken het middengedeelte van Hongarije; tot op de dag van vandaag kan men moskeeën aantreffen in plaatsen in dit gebied (meestal nu als museum dienst doend). „In het Oosten blijft nog het transsylvanische vorstendom over, in het westen probeert de oostenrijkse Habsburgersdynastie

haar macht over Hongarije uit te breiden... Tegen het eind van de 16e eeuw is circa 90 procent van de bevolking protestants geworden. De r.k. kloosters en bisdommen stonden grotendeels leeg, en er bestond geen priesteropleiding meer. Aan het eind van de 16e eeuw komt de r.k. kerk echter in actie en probeert haar nederlaag ongedaan te maken. De absolutistische Habsburgse dynastie ziet een bondgenoot in de r.k. kerk om van Hongarije, dat een onafhankelijke konstitutie, provinciaal zelfbestuur en recht op vrije keus van een koning had, een centraal bestuurde oostenrijkse provincie te maken.

In het begin van de 17e eeuw was het vorstendom Transsylvanië nog het bolwerk tegen dit streven; in de tweede helft van deze eeuw was zijn macht kleiner geworden, zodat de gewelddadige her katholisering geen weerstand meer ontmoette. De periode 1670-1680 wordt in de protestantse geschiedenisboeken het 'rouwdecennium' genoemd." Aldus mevr. V. Hanekamp-Kovacs-Sebesteny, in het al in een voorgaand artikel genoemde boek *Kerken in Oost-Europa*, ed. Dr. J.A. Hebly. (Ten Have, 1975, pp. 130, 131.) In de 18e en 19e eeuw waren de Protestantse kerken „tegelijk dragers van de nationale vrijheidsidee, en de verzamelaars van de progressieve krachten, in het bijzonder in tijden van vrijheidsstrijd". Preken, met name begrafenispreken, bleken het bijna enige toegestane middel om in die moeilijke tijd van Contra-Reformatie het Woord nog te kunnen laten horen. In Hebly's boek wordt verteld over de onderdrukking van Protestanten in de vorige eeuw. Zo mocht men slechts tot een Protestantse kerk toetreden na een voorafgaand verzoek om toestemming aan de vorst, wat bijna nooit werd toegestaan, en waar geen tweede verzoek mocht worden ingediend. Tevoren moest men bovendien zes weken lang geloofsonderricht van een rk priester ontvangen, enz.

En later...

Hongarije werd in 1867 officieel deel van de Dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije. In die hoedanigheid werd het land ook meegesleept in de Eerste Wereldoorlog, aan de kant van de latere verliezers. In 1920 werd het verdrag van Trianon ondertekend, lees ik. „Volgens dit verdrag bleef van haar grondgebied 32% en van de bevolking 41% over. Daardoor kwamen naast de overige bevolkingsgroepen ook 3,5 miljoen Hon-

garen buiten Hongarije te wonen. Het streven naar revisie van het vredesverdrag kwam daardoor in het middelpunt van de binnenlandse politiek te staan... De altijd met het volk meelevende protestantse kerken waren ook verblind door dit nationalistische irredenta streven en er werd nauwelijks geprotesteerd tegen de sociale onrechtvaardigheden, de oorlog, de jodenvervolging." Als ik dat lees, denk ik: wat weten wij in het Westen eigenlijk bitter weinig van de diepere achtergronden van het leven in landen, die niet eens zó ver bij ons vandaan liggen! Hoe dan ook, in de na-oorlogse periode, toen het land communistische meesters kreeg, veranderde er feitelijk niet veel aan de relatie tussen protestantse minderheid en r.k. meerderheid, die nooit echt goed geweest is.

Cijfers...

Rooms-katholiek

Bij de volkstelling van 1949 werden de volgende cijfers voor de Kerk van Rome gegeven:

- 6.240.427 Rooms-katholieken, die dus een latijnse ritus kenden
 - ca. 250.000 'Uniaten', die met het Vaticaan verbonden waren, maar geen latijnse ritus volgen (die heb je in diverse landen van Oost-Europa)
- Dat betekent dat toen 70% van de Hongaren zich als r.k. liet inschrijven.

Uit een latere periode, 1973, stammen de volgende gegevens:

- Ruim 3500 priesters waren werkzaam in bijna 2200 parochies van de latijnse ritus; in de 157 gemeenten van 'Uniaten' werkten zo'n 450 priesters, die meestal gehuwd zijn.
- In 1980 waren er 6.284.480 leden van de R.K. Kerk, oftewel 58,6% van de bevolking. (aldus Barrett)

Protestanten

In Barretts boek staan voor de protestanten in 1980 de volgende cijfers:

- Gereformeerde Kerk van Hongarije: 1.950.000
- Evangelisch Lutherse Kerk: 450.000
- Baptisten 40.000

Tienduizend Zevende Dags Adventisten en een even groot aantal Servische Orthodoxen completeren het verhaal, wat de grotere groeperingen betreft. Behalve dat ook Pinkstergemeenten vermelding verdienen. In 1980 werd hun aantal vastgesteld op 13.000, maar onlangs hoorden we in Hongarije dat hun aantal snel toeneemt.

Hoe het was

De grote Gereformeerde Kerk van Hongarije, die zo'n 20% van de bevolking als lid telt, wordt niet overal in Hongarije in gelijke mate aangetroffen. Historisch is het te begrijpen dat vooral in het Oostelijk deel, tegen de Roemeense grens (en er-overheen!) de meeste Gereformeerden wonen. De Turkse bezetting van Centraal Hongarije sneed het Oostelijke koninkrijk Transsylvanië met zijn vele Gereformeerden af van de legers der Contra-Reformatie. De meeste Gereformeerden treft men, behalve in steden als Boedapest, dat ver naar het Westen ligt, aan ten Oosten van de rivier de Tisza, die wij wel de 'Thijs' noemen. In dat deel van het land, waar je nog het grootste stuk overgebleven poesta kan vinden, ligt o.a. de stad Débrece, tegenwoordig de derde in grootte in Hongarije. Daar heb je o.a. de zeer beroemde grootste protestantse kerk van het land, die aan het einde van de laatste Wereldoorlog een belangrijke rol heeft gespeeld; daar kwam het eerste zelfstandige Hongaarse parlement bijeen. Daar tref je ook de belangrijke Theologische Faculteit aan, gevestigd in een monumentaal en enorm pand. (Er zijn, naar ik aldaar vernam, zo'n 200 studenten die zich voorbereiden op gemeentewerk in een van 1250 gemeenten in het land. Overigens zijn er ook faculteiten in Boedapest, Sarospatok en Papa, de laatste twee kleinere steden.)

De Lutheranen hadden in 1973 zo'n 320 gemeenten, waarvoor 400 pastores verantwoordelijk waren. Zij vertegenwoordigen ongeveer 4% van de bevolking, volgens opgave.

De Gereformeerden waren redelijk positief over het nieuwe regime, dat na 1948 aantrad; de Rooms-katholieken waren vurig tegen. Er is een duidelijke overeenkomst met de situatie in Tsjechoslowakije, dat vorige keer ons onderwerp was. De Rooms-katholieke leiding verklaart al in 1949 dat geen kerklid ook lid van de communistische partij mag zijn, of communistische lektuur mag lezen. Alle kloosterorden – op vier na – worden op last van het regime ontbonden; zo'n 10.000 ordebroeders en -zusters moeten naar een andere werkkring en woonplaats omzien. Ook dat verbetert de verhoudingen tussen (r.k.) kerk en staat natuurlijk niet.

De latere aartsbisschop Minszenty is voortdurend strijdbaar in zijn relatie tot de communistische overheid. Jarenlang zit hij, na de mislukte opstand van 1956, als feitelijke gevangene in de Amerikaanse ambassade te Boedapest; hij mag in 1971 naar het buurland Oostenrijk uitwijken, waar hij – al woont hij ook in Wenen – officieel primaat van Hongarije blijft. In 1974 wordt hij (als je het zo zeggen mag) 'opgeofferd' aan

het verlangen van het Vaticaan naar betere verhoudingen met de rode overheid in Boedapest.

De Hervormde Kerk geeft echter de verklaring af, die ik boven dit artikel heb geciteerd. Een heel andere houding!

Bisschop Albert Bereczky (de Hongaarse Gereformeerde Kerk is, naar ik meen, de enige Gereformeerde kerk ter wereld die bisschoppen heeft) was in die vroege jaren de leidende figuur in het Hongaarse protestantisme. Hij stelt over deze staat-vriendelijk gezinde houding o.a. het volgende: „Uit hoofde van ons christelijk realisme moesten we rekening houden met de situatie waarin we verkeerden. Hieruit volgde voor ons het visioen van de dienende kerk. Uit Jeremia 29 hebben we echter het grote verschil geleerd tussen verstandelijk accepteren van het lot en eenvoudig opportunisme. Uit dit theologisch inzicht volgde het sluiten van een verdrag met de staat, eerst door de hervormde kerk, later door alle overige christelijke kerken.”

Er wordt een situatie van overleg met de overheid nagestreefd, die stellig ook wel wat voor de Kerk heeft opgeleverd. De leiders Bisschop Tibor Bartha, leider van de Hervormde Kerk, en Bisschop Szoltan Kaldy, hoofd van de Lutherse Kerk, maken zelfs deel uit van het Hongaarse Parlement. In diezelfde periode maken beide heren ook deel uit van het Centrale Comité van de Wereldraad van Kerken...

In 1972 ontvangt Bisschop Bartha uit handen van de partijleiding de 'Orde van de Banier van de Hongaarse Volksrepubliek', eerste klasse, voor zijn verdiensten voor de Hongaarse samenleving. Het zijn symptomen van een andere relatie...

Toch – en dat weten we hier te lande heel goed – was er ook een andere Hervormde Kerk, met predikanten die veel van de overheid te lijden hadden. Niet overal werden privileges binnengehaald!

(wordt vervolgd)

Liefde

De eerste liefde
een jongen en een meisje
die elkaar pas ontdekt hebben
en die hun eerste boswandeling maken
samen

de eerste liefde
dat de jongen denkt
zij
en dat het meisje denkt
hij

de eerste liefde
dat hij zegt
meisje van me
en zij fluistert terug
jo

ze slaan de armen
om elkaar heen
het pad dat ze lopen
is een gouden straat
het bos
is een sprookjeswereld
het leven
is een wonder

dat is de eerste liefde
dat je het leven
zonder hem
zonder haar
niet kunt denken
dat het pijn doet

als hij er niet is
dat het diep in je schreit
als ze weggaat met de trein

dat is de eerste liefde
dat je altijd
aan de ander denkt
dat zij
je plannen beïnvloedt
dat hij
in je dromen bij je is

dat is de eerste liefde
ik heb geen leven
als hij er niet is
zonder haar
ben ik dood

dat is de eerste liefde
dat je zingt
komt verwondert u hier mensen
ziet hoe dat u God bemint

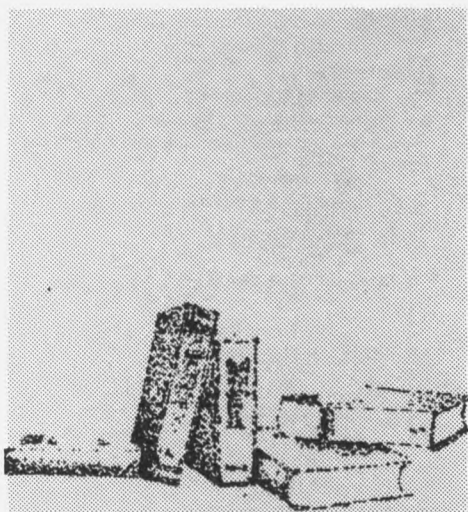
dat is de eerste liefde
dat je weg bent
van die God en die Heiland
en dat je overal buiten kunt
en overal zonder kunt
als je Hem maar hebt
als Hij maar bij je is
als je Hem maar volgen mag

dat is de eerste liefde
dat je weer zegt
hoe is het mogelijk
en dat je het niet langer
vanzelfsprekend vindt
dat God van je houdt.

Uit: Wegen en wandelingen door
Koos Veeffkind.

Overgenomen voor Hester en
Wim, Judith en Freddie en héél,
héél veel anderen. Gefeliciteerd
met jullie liefde!

T. Hoekstra

Boekbespreking

H. Algra, Den Helder

Een heel nieuw hart voor jou

Vorig jaar las ik in 'Opbouw' het bericht dat Robert Arriën Ramaker was overleden. Rob was 3½ jaar geworden. Als je zo'n bericht leest dan vraag je je af wat er met Rob aan de hand was. Je kent hem niet, je kent zijn familie niet. Wat je wel kunt vermoeden is dat het overlijden van een kind in het gezin diepe emotionele sporen nalaat.

Dagboek

Inmiddels weet ik wel wie Rob was. Zijn moeder heeft een ontroerend boekje over hem geschreven. Het eerste deel is gebaseerd op dagboeknotities die ze speciaal voor hem had geschreven. Op de omslag zien we een vrolijke kleuter op de schouders van zijn vader. Met het boekje maakt Vronica Ramaker ons deelgenoot van de zorg die er is geweest tijdens zijn jonge leven. Rob overleed tijdens zijn vierde hartoperatie. Drie jaar oud, vele malen in het ziekenhuis.

Rob was in medisch opzicht een zorgkind. Hij was vaak ziek, het eten ging moeizaam, en een kleine verkoudheid kon grote gevolgen hebben. Eigenlijk waren de goede perioden uitzonderingen. Toch zetten die zorgen niet de toon voor het boekje. We lezen ook over de kleine dappere Rob die met zijn humor en vindingrijkheid eigen oplossingen weet te vinden als hem iets niet lukt. Op bijzonder indringende wijze is de schrijfster erin geslaagd om op te schrijven hoe Rob zich ontwikkelde. Als baby, als peuter, maar ook als kind van 3½ jaar dat inmiddels haarfijn weet wat het betekent om in een ziekenhuis te liggen aan allerlei slangetjes en een infuus. Rob, die op een gegeven ogenblik in zijn machteloosheid de dokter in de gevangenis wil stoppen. Rob die het nog een keer wil horen dat de Here Jezus altijd bij hem is. Rob die ook vraagt

of mamma kan komen, dan kan hij in haar hand knijpen.

Het boek laat ons niet alleen Rob zien, maar ook zijn ouders, zijn broertje en zijn zusje. De dilemma's waar de ouders voor staan: opereren, of niet opereren? De levensvragen waar ze mee gekonfronteerd werden. Waarom al die onderzoeken, waarom vielen de berichten steeds zo tegen, waarom moest hun kind zo lijden, wat is de zin van dat alles?

Doolhof

Als Rob overlijdt, is het boekje niet afgelopen. Na de afscheidsdienst (de tekst van de toespraak over Psalm 23 is in het boekje opgenomen) en de begrafenis lijkt het gewone leven verder te gaan. Maar juist dan, na die tijd waarin Rob zoveel zorg nodig had, komt de leegte des te schrijnender naar voren. Ook over deze periode heeft Vronica Ramaker aantekeningen gemaakt.

In zijn boek 'Over troosten en verdriet' vergelijkt Prof. W. ter Horst de manier waarop mensen hun verdriet verwerken met een doolhof. Je gaat een paar stappen vooruit, maar je moet vaak ook weer achteruit. Soms gaat het met de een in het gezin weer wat beter, maar dan lijken bij de ander de vragen zich juist weer op te stapelen. Aan die doolhof moest ik ook denken bij het lezen van het tweede deel van het boekje. Juist in die stille tijd – als alles voorbij lijkt – komen de vragen weer boven. De konfrontatie met het verlies komt vooral indringend naar voren op de dag die Rob's vierde verjaardag had moeten zijn. Wat een feestdag had moeten zijn werd een heel verdrietige dag.

Een kostbaar getuigenis

In haar voorwoord schrijft Vronica Ramaker dat ze hoopt dat mensen die in een soortgelijke situatie verkeren, iets aan haar boekje kunnen hebben. Ik ben er van overtuigd. Juist omdat het zo eerlijk en goed geschreven is, zou het door veel mensen gelezen moeten worden. En dat niet alleen door mensen die van een kind afscheid hebben moeten nemen.

'Een heel nieuw hart voor jou' laat zien uit welk perspectief de ouders van Rob leven. Het christelijk geloof loopt als een rode draad van houvast door het boek heen. Ze weten van hun hemelse Vader bij Wie ze met hun vragen terecht kunnen. Ze weten ook dat ze Rob terug zullen zien, onder volmaakte omstandigheden. Het boekje toont echter ook aan dat het christelijk omgaan met lijden en verdriet zich niet met goedkope antwoorden verdraagt. Ook voor christenen is het een voortdurende worsteling: „ik geloof, kom mijn

ongeloof te hulp!’ Het feit dat de schrijfster deze levens- en geloofsvragen zo helder en eerlijk op papier heeft gezet maakt haar boek tot een kostbaar getuigenis. Op een andere manier kan ik het niet typeren. 'Een heel nieuw hart voor jou' is het meer dan de moeite waard om gelezen te worden.

Naar aanleiding van: 'Een heel nieuw hart voor jou', door Vronica Ramaker-Heetebrij. Uitgave: uitgeverij Bredewold, Wezep, 1990; 80 pagina's, f 15,-.

T. Hoekstra, Zwolle

Trouw aan Oranje e.a.

December is een cadeaumaand en als iemand helemaal niet meer weet wat hij of zij geven moet, is er altijd nog: een boek! Daarom werk ik nu maar eens in één keer een stapeltje boeken af, misschien is er iets voor u bij.

TROUW AAN ORANJE, geschreven door Piet Terlouw, uitgegeven bij De Groot Goudriaan in Kampen: een jeugdboek, mijns inziens geschikt voor de leeftijd vanaf een jaar of tien. Er staan twee verhalen in. Het eerste gaat over de verovering van De Briel, het tweede over het turfschip van Breda. Best wel aardige boeken om te lezen. Maar ik vind ze wat te ouderwets, er staan te veel van die vaste jeugdboekzinnen in die ik als jongen ook al las. Een paar voorbeelden:

Zijn mond viel open van verbazing. Er kwam een glimlach om zijn mond. Zijn ogen glinsterden. Er kwam een olijke glans in zijn ogen... Heeft de jeugd geen recht op een wat meer originele manier van schrijven?

We lezen ergens een verslag van een bespreking met Prins Maurits waarbij een aanvalsplan wordt opgesteld. Na afloop wordt gezegd dat alles tot in de puntjes is geregeld. Nou, het lijkt er niet op! Met zo'n vaag, onduidelijk plan is het een wonder dat de aanslag lukt. Een beetje meer gevoel voor realiteit zou geen kwaad kunnen. Omvang 114 bladzijden; prijs f 19,75.

VERZET OP DE VELUWE, door Henk van de Berkt, verscheen bij Kok Voorhoeve in Kampen. Ook een jeugdboek. Ook best wel aardig. Het biedt enkele uren ontspanning, maar het kritische lezertje zal toch af en toe wat vreemd zitten kijken. "Je denkt toch niet dat ik me met gevaarlijke dingen bezig houdt?" Dat moet toch niet met dt? En wie al een klein beetje Duits kent, schudt het hoofd over de domme fouten in het taalgebruik van de Duitse soldaten. En wat denkt u van: „Hij had een donkere bril op en zijn baard laten staan.”? Zo kan ik wel meer tekorten in het boek aanwijzen. Zit er bij de uitge-

ver niet iemand die de ergste fouten eruit kan halen? En aan de verteltrant, vooral de opbouw, mag dan ook wel wat gesleuteld worden. Ook aan jeugdboeken moeten eisen van kwaliteit worden gesteld. Naar mijn idee blijft dit boek, net als het daarvoor genoemde, toch beneden de maat.

Het bevat twee delen, eerder afzonderlijk verschenen bij Kok Educatief. Omvang in totaal 236 bladzijden. Prijs f 14,90.

EEN HUT VOOR DAG EN NACHT, door Lenze L. Bouwers, verscheen eveneens bij Kok Voorhoeve in Kampen. Volgens de uitgever „een spannend boek voor jongens en meisjes van 9 tot 12 jaar.” En dat klopt; spannend is het inderdaad. Goed geschreven is het ook. Dat kan Bouwers wel, dat heeft hij meer bewezen. Geen afgezaagde uitdrukkingen, een duidelijke compositie, goed taalgebruik dat past bij onze tijd. Het onderwerp is iets bijzonders: de waanideeën van een jongen die zijn vriend voor een groot gewetensconflict stelt. „Een vreemd boek”, zullen sommigen zeggen, nadat ze het gelezen hebben. Maar het sluit aan bij de fantasiewereld waarin kinderen soms kunnen leven. Ik durf het aan te bevelen. Omvang 71 bladzijden. Prijs f 12,50.

DE TOEKOMST IS AL BEGONNEN, werd geschreven door Kees van Baardewijk en uitgegeven door J.J. Groen en Zoon te Leiden.

Toen ik die titel las, dacht ik: „Nee, dat kun je niet maken, Kees.” Je kunt niet zo maar de titel van een ander werk voor je eigen boek gebruiken.

Hoe moet ik nu zo'n boek recenseren? Er zijn vast wel mensen die het met genoeg zullen lezen. Ik geef maar mijn eigen mening. Het taalgebruik is weinig origineel, net als de titel. Ik citeer: „...Alles in hem was in beweging gekomen... Deze keer had hij alle geloof in het stemmetje in hem dat zei... Steeds opnieuw hoorde hij die woorden. Ze verwarmden hem weer... (en even verder lezen we:) ...Wat had het stemmetje gezegd?... In elkaars ogen zien Jan en Berry de pure verbazing om deze wonderlijke wereld... Met gretige belangstelling had Jan geluisterd... Met een haast hongerige belangstelling speurt Jan...”

Nee, zo krijgen we niet iets dat op literatuur gaat lijken. De beschrijvingen van landschappen en steden zijn op zichzelf niet oninteressant, maar ze nemen te veel plaats in en vertragen de loop van het verhaal. Het toeval speelt een wat te grote rol, en dat doet aan de geloofwaardigheid geen goed. Over de inhoud verder geen kwaad woord, integendeel. Het Godsvertrouwen dat naar voren komt, de roeping iets te doen voor verwaarloosde en ontspoorde jeugd, daarover kan ik alleen maar

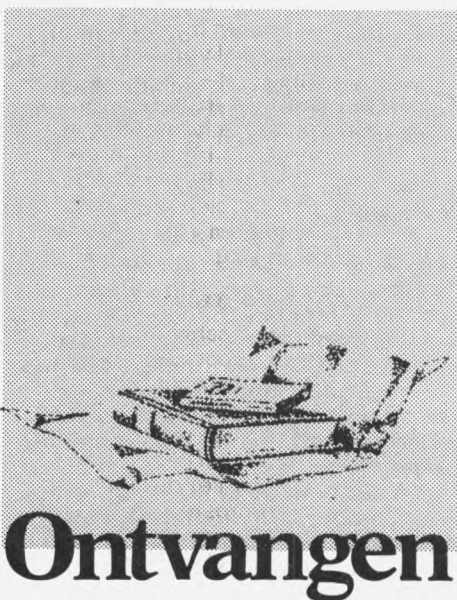
positief zijn. Maar het zou zo mooi zijn als christen-schrijvers tot een betere beheersing van het métier konden komen.

Omvang 144 bladzijden. Prijs f 26,50.

DE WILDE ROOS, in het Engels geschreven door Brenda Wilbee, verscheen voor het eerst in 1983. Groen en Zoon hebben een Nederlandse vertaling uitgegeven. Deze vertaling (door drs. H. de Deugd) maakt een goede indruk: het Nederlands is correct, zonder veel storende anglicismen. De ondertitel is: De geboorte van een staat en het verhaal van een opmerkelijke liefde.

De roman speelt in Amerika, omstreeks 1850 en vertelt over mensen die de moeilijke en gevaarlijke tocht naar het oosten maken waar de stad Seattle gesticht wordt. En de liefdesgeschiedenis loopt daar als een rode draad doorheen; de traditionele elementen voor een historische roman dus. De sfeer is wat ouderwets, maar het is een goed leesbare roman geworden voor mensen die graag wat in het verleden wegdromen en geen al te hoge literaire eisen stellen.

Omvang 219 bladzijden. Prijs f 29,50.

P. van Beek e.a., Tekens van herkenning en verkondiging

Kerkzegels van de Gereformeerde Kerken in Nederland. 144 blz., f 23,50
ISBN 9024233909
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Prof.dr. W. van 't Spijker (e.a.), De kerk

Wezen, weg en werk van de kerk naar reformatische opvatting. 539 blz., f 99,-
ISBN 9061401887
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Bijbels dagboek 1991

De kracht van hunne kracht
f 15,90
ISBN 9060158520
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Dr. J. Douma e.a.,

K. Schilder – Aspecten van zijn werk
268 blz., f 29,75
ISBN 9060158571
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Dr. J. v.d. Wal en drs. T.E. Molenaar, Homofilie en de christelijke gemeente

Ervaringen, pastoraat en hulpverlening (Praktisch en pastoraal)
112 blz., f 18,50
ISBN 9050301657
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Drs. A.G. Knevel (red.),

Het heilig avondmaal
(Theologische Verkenningen, Bijbel en praktijk)
128 blz., f 19,50
ISBN 9029709626
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Ds. C. den Boer,

De brief van Paulus aan de Galaten
230 blz., f 29,50
ISBN 9029709561
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Elisabethbode – kerstnummer

vanaf f 1,40
Uitg. St. Elisabethbode,
Postbus 100, 7240 AC Lochem

Prof. J. Kamphuis, Godsvrucht – een kracht

Antwoord aan de secularisatie.
(Pastoraal Perspectief)
88 blz., f 10,90
ISBN 9060479408
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

L. Raven e.a.,

Filippus Dagboek 1991
f 10,95
Uitg. Filippus,
Postbus 3052, 6802 DB Arnhem

Ds. J. Westerink,

Joël en Amos
profeten van het recht van God.
(Telos)
110 blz., f 17,50
ISBN 9060647254
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

M.R. van den Berg,

Getuigen in bijbels perspectief
(Zicht op de Bijbel)
86 blz., f 12,50
ISBN 9060646894
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

H.R.S. van der Veen, Hoogeveen

Zingen vanuit de verdrukking

Plaats van samenkomst

De 17e Liedboekdag werd dit jaar op 16 juni gehouden in de Joriskerk te Amersfoort. Reinoud G. Egberts, voorzitter van de Commissie voor de kerkmuziek, vertelde in zijn openingswoord dat het dit jaar veel moeite had gekost, een goede plek te vinden. Voordat de keuze viel op de Joriskerk, is er een soort kerke-tocht gehouden. De ene kerk is in restauratie, in een andere worden examens gehouden, in een derde heeft in de directe nabijheid een kermis plaats. De keus van de Joriskerk is een gelukkige gebleken, vanwege een opmerkelijke constructie, waardoor een geheel eigen sfeer ontstaat. Het kerkgebouw is een zgn. Hallenkerk, een drie-schepige ruimte. Deze ruimte is om de toren heengebouwd en die toren is een overblijfsel van een andere kerk op dezelfde plaats. Men kan in de kerk helemaal om de toren heen lopen. Hij steekt als 't ware door het dak heen. Ook het orgel staat los in de kerk. Je kunt het van alle kanten bekijken en er onder door lopen. Het orgel is in 1845 gebouwd door de orgelbouwer Naber uit Deventer en bleek een prachtig begeleidingsinstrument te zijn.

Een galerij, het zgn. doxaal, sluit de rechthoekige hal van de kerk van het koorgedeelte af. Op dit doxaal zong de Amsterdamse Sweelinckcantorij onder leiding van de nu 70-jarige kerkmusicus Willem Vogel liederen van Sweelinck, Schütz en Boyce. Vroeger, toen de kerk nog kloosterkerk was, zongen de kanunneken op dit doxaal.

Enige hilariteit ontstond bij de Liedboekdag-deelnemers, toen ieder half uur een klokje sloeg. In de kerkruimte bevindt zich aan de kerktoeren op enige hoogte de klokman. Het is een klein mannetje, die met een lange hamer op een klokje slaat. De klokman fungeerde vroeger als preektijdbewaker. De preek mocht in de 18e eeuw niet langer duren dan twee uur en de klokman herinnerde de predikant daaraan. Als deze zich er niet aan hield, kreeg hij een boete en het geld moest hij storten in de kas van de diaconie. Behalve preektijdbewaker, herinnende de klokman de kerkmensen ook aan de broosheid van het bestaan. Want deze tekst is erbij te lezen: „Waakt mens, ons laatste uur komt onverwacht van boven.”

Thema

In de liederen van de kerk klinkt de aanbidding, het belijden, de dank, de smeking, de profetie, de filosofie en

de moraal. „Zingen is het hart van het christen-zijn”, aldus prof.dr. J.T. Bakker in zijn toespraak op de Liedboekdag. God loven is ons ambt, maar het is ook een geschenk van de Here God bij uitstek. In situaties van verdrukking, rest de mens alleen nog maar te roepen om hulp, redding en verlossing. Dat is het zingen in de verdrukking, maar tegelijkertijd is dat het zingen vanuit de verdrukking; kyriëleis in allerlei toonaarden. Haast alle liederen uit de verdrukking zijn psalmen; de reguliere 150, maar ook de psalm van Jona, Zacharia en Luther. Deze kerkhervormer hield zo van de psalmen, omdat je daarbij „Gods heiligen regelrecht in het hart kijkt, hoe het daar toegaat”. Volgens Luther is een mensenhart als een scheepje op de wilde zee, dat door de vier winden van alle kanten heen en weer gedreven wordt. Hier blaast de vrees en de zorg voor het onbekende ongeluk, ginds wenkt de hoop en de droom van het komende geluk, daar blaast de vrees en de zorg over de rampen van vandaag en zo gaat 't maar heen en weer. Zo is het psalmboek het ware, echte 'Ken uzelf'. Calvijn zegt het wat statiger: „Het psalmboek is een anatomie van alle kanten, alle aspecten van de ziel.” In het psalmboek kijkt een mens altijd weer in de spiegel. Daar zie je het leven in al zijn woelingen.

Lieder

Een aantal voorbeelden van 't zingen vanuit de verdrukking waren voor deze Liedboekdag bij elkaar gezet: uit het erfgoed van Israël, de vroege kerk, de reformatie en de tijd van nu. Zangleiders vertelden het een en ander over de liederen en studeerden ze (indien nodig) met de deelnemers in.

Psalm 130 was de toonzetting van de manifestatie: „Uit diepten van ellende roep ik tot U, o Heer.” Een beter begin had men zich niet kunnen wensen. De aanwezigen werden na het zingen van deze psalm berispt over de fout gezongen tweede noot in de tweede regel, waar deze noot zonder verhoging gezongen moet worden.

Gezang 19 „Uit angst en nood stijgt mijn gebed”, is een berijming van Jan Wit naar *psalm 130*. De melodie is van Luther. Het moeilijke ritme van de 5e regel werd door de deelnemers overtuigend gezongen.

Psalm 137 gaf een ander facet van het thema weer, nl. het zingen vanuit de ballingschap: weemoed en verlangen klinkt op, terwijl het treurige hart naar Jeruzalem trekt. De vrij onbekende psalm werd in beurtzang

door de aanwezigen vertolkt.

Verrassend was, hoe na enige oefening *gezang 67* in vierstemmige zetting schitterend tot z'n recht kwam. Het is een lied dat zingt van bevrijding en verlossing in het lijden.

Twee liederen werden achter elkaar gezongen, vanwege thematische verwantschap. Het eerste was *gezang 272*, Luther's bewerking van de Middeleeuwse antifoon: *Media Vitae in mortus sumus* (Midden in het leven zijn wij door de dood omvallen). Een antifoon is een keervers dat een psalm inleidt en weer afsluit. Het tweede lied was uit de jongste traditie, *gezang 359*. De zangleider Theo Goedhart legde het verband tussen beide liederen.

Muus Jacobse, de dichter van *gezang 359*, kende de eerdergenoemde antifoon en heeft er aan moeten denken toen in 1961 de kernbomproeven werden hervat. Midden in het leven is de dood nog nooit zo dichtbij geweest. Maar net als Luther corrigeert hij zijn gevoel, als hij denkt aan het avondmaal, als een maaltijd ten leven. Daarom heeft hij de woorden omgedraaid: „Midden in de dood zijn wij in het leven. Geef ons levensmoed met de dood voor ogen.” De rustig voortschrijdende melodie past wonderwel bij de tekst van *gezang 359*.

Na de middagpauze leverden de kinderen hun bijdrage in de beurtzang met de volwassenen. Er was uit hun midden een instrumentaal groepje gevormd (van fluiten en violen), dat de kinderzang begeleidde en een enkel voorspel had ingestudeerd, wat 's morgens in een aparte ruimte was gebeurd. Achtereenvolgens klonken *gezang 382*, „God die het al geschapen heeft, die 's nachts ons vredig slapen laat”, en *Psalm 10* „Hoe komt het, Heer, dat Gij zo verre zijt”. Het waren zeker geen gemakkelijke zangwijzen voor de kinderen, maar hun zang en begeleiding klonken heel lieflijk in de kerkruimte. In het Liedboek staan liederen uit Valerius-Gedenckklank. Ze zijn geschreven vanuit de benauwenis van de Tachtigjarige oorlog. Voor velen zijn ze actueel geworden tijdens de Tweede Wereldoorlog. In bepaalde situaties krijgen deze liederen ineens weer hun volle betekenis, waar je in tijden van nood op kunt terugvallen. Zo'n Valerius-lied is b.v. *gezang 418* „Here, kere van ons af”. Het werd vierstemmig gezongen.

Een ander Valerius-lied „Hoe groot, o Heer, en hoe vervaarlijk staat nu ons leven vol verdriet!” (*gezang 417*) had een eenstemmige versie. Beide liederen moesten licht, verend gezongen worden.

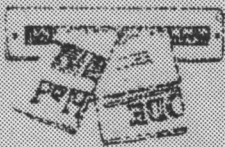

Zoals prof. Bakker zijn gehoor al voorhield, zijn er buiten de 150 psalmen nog andere te vinden. Zo zongen we in verschillende zettingen de psalm van Jona, *gezag 40*: „Zijt Gij mijn God, ben ik uw mens nog, Here?” Jona roept vanuit de diepte der zee uit angst en nood tot God om hulp en redding.

Gezag 401 „Een vaste burcht is onze God”, de psalm van Luther, ontbrak niet op het programma. Het lied kwam, prachtig omspeeld, heel mooi tot z'n recht.

Het meest recente lied op de Liedboekdag was: *Gij ziet ons vechten* met de macht van dood en chaos, angst en nacht. Gij komt ons reddend tegemoet en treedt de golven met uw voet.” Het lied wordt gepubliceerd in het vierde deel van 'Zingend Geloven', een bundel liederen, bedoeld als aanvulling op het Liedboek en waard om in onze kring beproefd te worden.

De meer dan 800 bezoekers van deze dag konden hun hart ophalen aan de bekende psalmen en gezangen, waarop nieuw licht werd geworpen. Maar ze raakten evenzeer vertrouwd met nieuwe liederen. Zingen vanuit de verdrukking werd bewust beleefd in alle mogelijke toonsoorten en ritmische schakeringen.

Persschouw

O. Mooiweer, Enschede

Marginaal?

Het Willibrordjaar afgesloten

Met enig ceremonieel is in Rome het Willibrordjaar afgesloten. Bij die gelegenheid heeft de paus een wending gemaakt over de vaandels van Gelderse schuttersgilden, die voor zijn voeten uitgespreid lagen. Men mag aannemen, dat ze daarbij gewijd en niet beschadigd werden. Een kloostermop uit de Bonifaciusbron in Dokkum symboliseerde de dankbaarheid van de Friezen. De paus mocht hem in ontvangst nemen als blijk van toewijding der gelovigen in het land van Willibrord. En daarmee is het jaar van de

Willibrord-herdenking voorbij. Men heeft het op alle niveaus gevierd. Voor de jeugd een serieus stripverhaal over de grote zendeling. Voor de ouderen hier en daar een herdenkingspreek. Voor de historici een symposium met een oecumenisch tintje: terecht dit laatste, want hij is van zo velen, onze Willibrord. Maar daarmee is het ook gedaan. Hoe verder de afstand in de tijd is, des te ongevaarlijker is een herdenking. Maar op het Jansplein in Utrecht blijft hij ons nog aankijken, met de kerk op de hand. Zo kwam hij in het ganse land. De paus heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om de Nederlandse gelovigen op te roepen de eenheid te bewaren en de gehoorzaamheid aan het kerkelijk gezag, daarmee het vaandel van de kerk hooghoudend. Wie geeft hem ongelijk? De verre nazaten van de eerste bekeerlingen van Willibrord vormen een verdeeld en ongehoorzaam volkje.

Hoe diep zat het?

Onwillekeurig vraagt men hoe diep het christelijk geloof wortel schoot in het gebied, waar Willibrord en Bonifatius hebben gewerkt. Is het werkelijk doorgedrongen tot alle lagen van de bevolking?

Heeft het een christelijke natie kunnen vormen?

Hoe diep zat het eigenlijk? Was dit geloof een zaak van het hart of was het een laagje christelijke cultuur, waaronder bijgeloof en ongeloof rustig verder konden leven? Men heeft wel geopperd, dat de Nadere Reformatie te maken kreeg met heidendom dat in de volksziel was achtergebleven en dat ook door de Reformatie niet werkelijk aangeraakt was. En, zo zei men, dat heidendom was er vanaf het begin. Willibrord heeft het geloof geplant. Hij heeft de kerk hier gebracht. Maar ook in de tijden waarin volksmassa's uit gewoonte en pure traditie naar de kerk gingen, zat het geloof niet dieper dan de buitenste lagen van de schors. Het hart van de stam is er nauwelijks door aangeraakt. En wie zijn eigen hart een beetje kent zal geneigd zijn om deze redenering bij te vallen. Hoe diep zit het bij ons eigenlijk?

De kerk en het evangelie

Willibrord bracht de kerk hier toen hij het evangelie verkondigde. Hij wist beter dan menigeen vandaag, dat kerk en evangelie bij elkaar behoren. Wil je de boodschap van het evangelie blijven horen, dan moet je de kerk zuiver houden. En wil je de kerk levend houden, dan moet het pure evangelie blijven klinken. Een tijdperk van 1300 jaar is lang genoeg om met het christelijk geloof ervaring op te doen. We hebben in ieder geval zo veel kunnen leren, dat de mensen de kerk de rug toekeren, wanneer ze het evangelie er niet meer horen. Kerkverlating ontstaat

waar het evangelie niets meer zegt. Daar zouden tien Willibrords en honderd engelen uit de hemel zelfs niets aan kunnen veranderen.

Paulus zegt in dit verband dat er geen ander evangelie is. Laat het los en de kerk heeft eigenlijk niets meer te zeggen. Alles wat zij aan woorden produceert wordt door iedere instantie buiten haar duizendmaal beter en zakelijker gezegd. De kerk heeft slechts één functie: klim op een hoge berg en verhef uw stem met macht en zeg: „Hier is uw God”. Als alle herdenkingen voorbij zijn blijft dit boeien. Zeg 't zelf! Dat is het geluid van de toekomst.

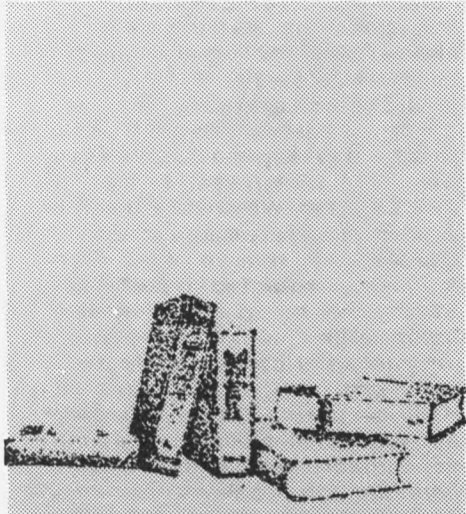
Dit stuk knipten we uit 'De Wakker'. Het is van de hand van Prof. Dr. W. van 't Spijker. We onderstrepen twee zinnen: nl: „We hebben in ieder geval zo veel kunnen leren, dat de mensen de kerk de rug toekeren, wanneer ze het evangelie er niet meer horen.” en: „Kerkverlating ontstaat waar het evangelie niets meer zegt.” We zijn het daarmee eens. En je kunt uiteraard in een bepaald kader niet alles in één artikel noemen. Toch hebben we er behoefte aan bepaalde aanvullende opmerkingen te maken. Het valt nl. op, dat ook daar waar de zuivere prediking van het evangelie elke zondag gevonden wordt, toch ouderen en jongeren afhaken en de wereld ingaan. Ik wijt dat mee aan het konstateerbare feit, dat in de kerk regelmatig de enkeling tussen wal en schip valt. Men is ten opzichte van hem c.q. haar niet alert en attent. Je wordt opgesmolten in de massa. Je hebt aan je verplichtingen te voldoen. Er wordt van alles en nog wat van je verwacht en verlangd, maar je krijgt als partikulier persoon geen aandacht.

Althans daar ontbreekt veel aan. Terwijl iemand als jongere in eenzaamheid wegwijnt – want eenzaamheid komt niet alleen bij bejaarden voor – stopt men hem of haar in de kerk een brief in handen, die men anders thuis bij dat gemeentelid had moeten bezorgen en men zegt er lakoniek bij: „A.U.B. dat bespaart mij weer een bezoekje!” Terwijl die broeder of zuster van de kerk juist hunkert naar bezoek van geloofsgenoten. Dan raakt de kerkdienst geïsoleerd. Dan wordt het contact door de week niet meer gevoed en onderhouden. Dan voelt men zich een vreemde temidden van de medegelovigen. Dan slaat de duivel toe en fluistert zo iemand in: „Zie je wel hoe het in de kerk bij jou gesteld is? Wel heel veel vrome woorden, maar daden, ho maar! Laat die club maar schieten, want je gaat er zo aan kapot.”

Endan moet je heel sterk in je geloofsschoenen staan om niet omver te gaan. Dáár zet de sekularisatie vaak in waar men vervreemdt van elkaar binnen de muren van de kerk. Het gaat dus niet alleen om de ver-

kondiging van het evangelie, maar ook om de beleving van het evangelie! Jezus bekommerde Zich om de enkeling en vond die erg belangrijk. De gelijkenis van het verloren schaap (Lucas 15:1-7) illustreert dat duidelijk. En de kerk heeft alleen toekomst als ze spreekt en handelt in de stijl van de Christus, die als hoofd boven al, wat is, gegeven is aan de gemeente, die zijn lichaam is. (Efeziërs 1:22b).

Boekbespreking

M. Vrijmoeth-de Jong

Mary Batchelor 'Kinderbijbel in 365 vertellingen' Oorspronkelijke titel 'The Children's Bible in 365 stories'. Eerder verschenen onder de titel: 'Elseviers Kinderbijbel in 365 vertellingen' Bewerking Cor Ria Leeman. Uitgeverij: Kok Voorhoeve Kampen, 1990. Prijs: f 39,90.

De kinderbijbel die mij dit keer ter hand werd gesteld om te beoordelen is geen nieuwe uitgave. Kok Voorhoeve nam hem over van Elsevier en brengt hem opnieuw onder de aandacht van het publiek.

Het is een prachtige uitgave van 416 pagina's in een hard kartonnen, fleurige band, die geplastificeerd is. De tekst staat in een duidelijk lettertype in twee kolommen gedrukt. Bij elk verhaal staat een mooi gekleurde illustratie. De platen zijn zo levensecht en zo passend bij de tijd en de cultuur van de Bijbel, dat ook volwassenen ze graag bekijken.

De verhalen zijn kort en bondig, voor elke dag van het jaar één verhaal. Ze lezen prettig en zijn geschikt om voor te lezen aan kinderen vanaf ongeveer zes jaar. Oudere kinderen, die zelf kunnen lezen, zullen met weinig moeite elke dag een verhaal willen lezen.

Aan de orde komen niet alleen de algemeen bekende verhalen, maar ook minder vaak vertelde, uit Koninkrijken, Ezra, Nehemia, Esther, Ezechiël, Psalmen, Spreuken, Maleachi, brieven van Paulus, Petrus en Jakobus en één verhaal uit Openbaring. De bedoeling van de

schrijfster is, volgens het voorwoord met dit boek belangstelling voor de Bijbel te wekken bij de kinderen. Er wordt eerbiedig over God en de Here Jezus gesproken, de vertelstijl is vrij zakelijk, maar toch boeiend. De schrijfster laat het niet bij het weergeven van de Bijbelse gegevens, maar geeft er voor de kinderen ook commentaar bij.

Bij voorbeeld: Als David Bathseba bij zich laat komen staat er: „David wist dat het niet mocht, maar hij wilde er niet aan denken". Dit zijn alle positieve punten voor een kinderbijbel.

De opzet om de verhalen niet langer te laten worden dan drie minuten, houdt wel in, dat er in de verhalen diverse details weggelaten zijn. Op zichzelf is dat niet zo bezwaarlijk. In een volgende kinderbijbel, die de kinderen onder ogen krijgen, komen de bijzonderheden hopelijk wel ter sprake. (De kinderbijbel van Ingwersen kan ik aanbevelen om zijn uitvoerig en gedetailleerde vertellingen voor kinderen vanaf een jaar of negen.) Wel bezwaarlijk vind ik het als de gegevens, die ter sprake komen niet kloppen met de bijbelse gegevens.

Als de drie hemelse gasten Abraham komen vertellen, dat Sara en hij over een jaar een zoon krijgen, begint volgens deze kinderbijbel Sara hard te lachen, volgens Genesis 18 lachtte zij in zichzelf. De koning van Sodom was een dief, wordt verteld op bladzijde 25. Hij stal alles van Lot en nam hem ook nog gevangen.

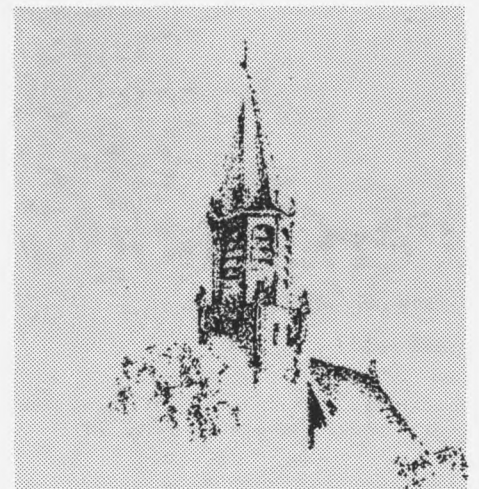
Toen Abraham dat hoorde, bevrijdde hij Lot weer. De geschiedenis met Kedorlaomer wordt hier wel erg verdraaid en verminkt. Ook kwam ik gefantaseerde bijzonderheden tegen. In deze beknopte vertellingen hadden deze beter ingeruild kunnen worden voor bijbelse bijzonderheden, die weggelaten zijn. Als Jozef en Maria de Here Jezus van twaalf jaar zoeken, wordt er niet verteld, dat ze Hem pas op de derde dag vinden, maar wel wordt er een gefantaseerde man opgevoerd, die hen verteld, dat ze Jezus in de tempel kunnen vinden. Deze voorbeelden zijn geen uitzonderingen. In bijna elk verhaal zijn er voor de oplettende lezer onjuistheden en onzorgvuldigheden te vinden. Soms lijkt het alsof de auteur het verhaal heeft geschreven zonder eerst de Bijbel er zelf op na gelezen te hebben.

Voor een kinderbijbel vind ik dit erg. Het is noodzakelijk, dat de Bijbel zonder fouten aan kinderen wordt doorgegeven. Veel kinderen komen zelf nooit aan bijbellezende toe. Zij zullen het in hun verdere leven moeten doen met de kinderbijbelgegevens uit hun jeugd. Als die gegevens dan ook nog fout zijn geweest, moeten wij ons niet verbazen over de wonderlijke beelden die veel jongeren van God hebben.

Storend in deze kinderbijbel vind ik verder, dat in de vertellingen uit het

Oude Testament niet wordt heengegevoerd naar de komst van de Messias. In het verhaal van de zondeval ontbreekt zelfs de tegenstelling tussen het zaad van de slang en dat van de vrouw en tevens wordt de moederbelofte niet genoemd. Ook de verdere pogingen van de satan om Gods heilshistorisch werk te verhinderen worden als zodanig niet herkend en vermeldt. Volgens het voorwoord geven de Oudtestamentische verhalen „inzicht in de groei van het zwervende Hebreeuwse volk tot natie, maar ook, en vooral, in het zoeken van een volk naar God. Dat de Bijbel ons juist het omgekeerde leert, namelijk dat God in Zijn liefde steeds Zijn volk opzoekt en leidt teneinde Zijn verlossend werk in Christus te kunnen volbrengen, komt in deze kinderbijbel niet tot uiting. Dat is jammer, omdat de Nieuwtestamentische verhalen wel heel goed weergeven, dat Jezus Christus gekomen is om de mensen te verlossen van hun zonden en dat Hij daarvoor Zijn leven gaf.

Tenslotte wil ik nog wijzen op sommige storende (ver)taalfouten en op het feit, dat op enkele bladzijden de illustratie niet bij het verhaal past, maar bij het voorafgaande. Ook zijn de teksten van de pagina's 322 en 323 verwisseld. Al met al is dit een kinderbijbel waar verschillende bezwaren tegen in te brengen zijn, maar die ook positieve punten heeft. Onder begeleiding van ouders, die de Bijbel goed kennen en daardoor voorkomende fouten kunnen corrigeren, kan deze kinderbijbel ter afwisseling van andere wel gebruikt worden voor enige tijd. De kinderen zullen het zeker waarderen, mede door het aantrekkelijke uiterlijk en de prachtige platen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Amstelveen

De bevestiging van ds. H. van Winkelhoff te Veldhoven vindt plaats op 9 december a.s. door ds. H.J. van der Kwast, in een Dienst des Woords welke aanvangt om 9.30 uur in de

Immanuelkerk, De Ruijschlaan 147 te Amstelveen. De intrede vindt plaats op diezelfde dag in een Dienst des Woords, die begint om 7.00 uur n.m. in hetzelfde kerkgebouw.

Ned. Geref. Kerk van Zwolle

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. J.J. van Es, predikant te Doetinchem-Velp.

Studentencorps P.F.S.A.R.

Op vrijdag 14 december a.s. hoopt ons studentencorps 'Per Fidem Studiumque Ad Rostra' zijn 86e Dies Natalis te vieren. De senaat wil daarom oud-leden van harte uitnodigen tot het bijwonen van de middagvergadering, waarop Prof.dr. C. Graafland voor ons zal spreken over: 'Een reveil in de negentiger jaren?'.

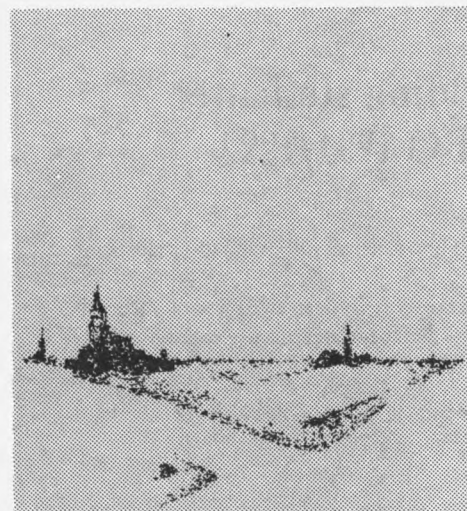
De vergadering begint om 14.00 uur en wordt gehouden in de aula van de Theologische Universiteit van de Chr. Geref. Kerken, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn. Na afloop is er tijdens een korte receptie gelegenheid om de senaat te feliciteren met deze dag.

Ned. Geref. Kerk van Baarn

Het adres van ds. J.D. Smit luidt thans: Prof. Drionlaan 22, 3741 XE Baarn. Tel.: 02154-23185.

Candidaat G. Bronsveld

De gegevens van kandidaat G. Bronsveld, die onlangs preekconsent ontving, zijn in het Jaarboekje 1990 niet geheel juist vermeld. Deze gegevens zijn: wonende Nieuwe Kamp 8, 3512 KP Utrecht. Tel.: 030-332753.

Uit breder kring

Hogeschool 'de Vijverberg' te Ede

Burggraaf nieuwe voorzitter College van Bestuur De Vijverberg
Protestants-christelijke hogeschool De Vijverberg heeft met ingang van 1 november 1990 een nieuwe voorzitter college van bestuur.

Drs. M. Burggraaf (49) uit Krimpen a/d IJssel neemt de plaats in van drs. G. van Soest, die zes jaar directeur van De Vijverberg is geweest en

in mei van dit jaar deze functie neerlegde vanwege zijn benoeming tot wethouder van de gemeente Ede. De nieuwe voorzitter college van bestuur van De Vijverberg was vanaf 1970 rector van de Reformatorische Scholengemeenschap Guido de Brès te Rotterdam. De heer Burggraaf is belijdend lid van de Nederlands Hervormde Kerk en heeft een aantal bestuurlijke functies in christelijke organisaties, onder andere bij de SGP en de Gereformeerde Zendingbond. Verder heeft hij in verschillende bladen artikelen en boekbesprekingen geschreven over onderwijs en opvoeding.

De Vijverberg is een protestants-christelijke hogeschool op gereformeerde grondslag en verzorgt opleidingen op het gebied van gezondheidszorg, welzijnswerk en personeelswerk/management.

Ook deeltijdopleiding PABO op Felua!

Het bestuur van de Christelijke Hogeschool 'Felua' in Ede heeft toestemming van de minister ontvangen om met ingang van het cursusjaar 1991/92 met een deeltijdopleiding voor leraar in het basisonderwijs te beginnen. Het zal een volwaardige opleiding worden, die gedurende vier jaren op twee avonden per week en op enkele zaterdagochtenden wordt gegeven.

Voor wie is deze opleiding nu bedoeld?

In principe voor personen die om welke reden dan ook in het verleden niet in de gelegenheid zijn geweest deze opleiding te gaan volgen en toch graag in het christelijk basisonderwijs willen gaan werken. De vuistregel is dat de cursist(e) de leeftijd van 24 à 25 jaar moet hebben

bereikt en in het bezit moet zijn van een diploma van een havo-, vwo- of 3-jarige mbo-opleiding of een vergelijkbaar getuigschrift.

Voorts stelt Felua aan de cursisten voor de deeltijdopleiding dezelfde eis als aan de dagstudenten, nl. dat zij instemmen met de protestants-christelijke identiteit van Felua.

Aangezien het grootste deel van de opleiding in twee avonden per week (waarschijnlijk maandag of dinsdag en donderdag) verzorgd moet worden, spreekt het vanzelf dat zelfstudie een aanzienlijk deel van de opleiding uitmaakt.

Het ligt in de bedoeling de studie zoveel mogelijk in modulen aan te bieden. Uiteraard zal ook de stage een belangrijke plaats innemen. Gezien het te verwachten tekort aan leraren (en leraressen) basisonderwijs verwacht de leiding van 'Felua' nogal wat belangstelling voor de nieuw op te zetten deeltijdopleiding. Zoals bekend heeft de minister de aanvangsalarissen onlangs sterk verbeterd.

Half december is er een informatiefolder beschikbaar en half januari een uitgebreide brochure over de opleiding. De proefaanmeldingsadvertentie in deze krant is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de belangstelling voor deze deeltijdopleiding. Geïnteresseerden kunnen deze proefadvertentie naar onze hogeschool opzenden. Begin 1991 zal eveneens door middel van een advertentie de definitieve aanmelding plaats vinden. Telefonische inlichtingen tijdens kantooruren zijn te verkrijgen bij de directie en administratie van de Christelijke Hogeschool 'Felua', Prins Bernhardlaan 25 te Ede, tel. 08380-19056.

Neem nou onze kerkpagina

Een kleine krant, het ND. Een krant met bescheiden middelen. Maar wel een dagblad met meerwaarde.

Neem nou onze dagelijkse kerkpagina. Verreweg de meeste mensen hebben van kerknieuws geen hoge pet op. Voor ons ligt dat anders. Juist op dit terrein wordt dagelijks een zware strijd gestreden. Als gelovige sta je daar midden in. Dat betekent dat je de frontberichten moet bijhouden. En jezelf voortdurend moet opscherpen. Vandaar pagina 2.

Pagina 2 - typisch ND.

Ja, ik wil graag eens op m'n gemak kennismaken met het ND. Bezorgt u mij de krant daarom vier weken voor slechts f 12,50.

Naam:

Straat:

Pc/plaats:

Telefoon:

Bank/giro:

Deze bon in open envelop zenden aan: Nederlands Dagblad, antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Bellen mag natuurlijk ook: 03420-10720 (afdeling abonneeservice).

OP

Soms is minder meer

Bestel nu diverse prachtige kerst- en kinderkaarten voor uw jeugdclubs of jonge catechisanten.

Ook kunnen kerstkaarten geleverd worden met borduurpatronen in de vorm van een kandelaar, grote ster of drie kleine sterren met groenversiering, of een kerkje met bomen en klokken.

Vraag prijsopgave.
Bij grotere afname korting.
Schrijf of bel naar FILIPPUS te Arnhem:
Postbus 3052, 6802 DB of telef. 085-514340.

christelijke hogeschool
studierichting PABO

opleiding leraren basisonderwijs
nascholing onderwijsgeevenden

Prins Bernhardlaan 25, 6713 MA EDE
Telefoon: 08380-19056

deeltijdopleiding lera(a)r(es) basisonderwijs

Bij voldoende belangstelling start eind augustus 1991 op de Christelijke Hogeschool "Felua" een 4-jarige deeltijdopleiding lera(a)r(es) basisonderwijs (2 avonden per week + enkele zaterdagochtenden).

Toelatingseisen

- ★ diploma havo, vwo, 3-jarig mbo, kleuterleidster of een ander vergelijkbaar diploma (bijv. andere hbo-opleiding)
- ★ min. leeftijd ± 25 jaar
- ★ instemmen met de prot. chr. identiteit van Felua

Nadere informatie te verkrijgen tijdens kantooruren bij onze administratie, tel. 08380-19056.

Indien u belangstelling hebt voor deze opleiding, kunt u vrijblijvend onderstaande bon ingevuld opsturen naar onze hogeschool.

Antwoordcoupon

"Deeltijdopleidingen lerarenopleiding"

(06)

- ★ Ik heb belangstelling voor de deeltijdopleiding voor leraar/lerares basisonderwijs aan de Chr. Hogeschool 'Felua'.
- ★ Zodra de folder gereed is, ontvang ik deze graag van u.

Naam:

Adres:

PC/Woonplaats:

Telefoon:

Deze bon graag vóór 14 december 1990 ingevuld opsturen naar:
Chr. Hogeschool 'Felua', Antwoordnummer 2452, 6710 WB EDE
(postzegel niet nodig)

1950

28 december

1990

Zo de Here wil hopen wij met onze ouders en grootouders

P. Niewold

en

U.A. Niewold-Sikkens

de dag te herdenken dat zij 40 jaar getrouwd zijn. Wij zijn de Here dankbaar dat Hij hen heeft willen sparen voor ons en voor elkaar.

- Dordrecht : Jan en Greet Niewold,
Maarten, Sabine, Paula.
Beverwijk : Piet Blaauboer,
Edwin en Yvonne
Julianadorp : Nel en Martin Pasterkamp,
Tamara.
Alkmaar : Jaap Niewold en Anja Kersting.
Haarlem : Hennie en Edward Warmerdam,
Erik en Rianne.
Halfweg : Ineke en Hans Koetsier,
Johan, Judith en Koen.
Amsterdam : Joke en Wilko Vos,
Daniël.
Amsterdam : Jeanette Niewold.

Gelegenheid om elkaar te ontmoeten op 28 december 1990 in restaurant 'De Klomp' te De Klomp bij Veenendaal, van 16-18 uur

December 1990,
Prins Willem Alexanderpark 69, 3905 CB Veenendaal.

Ook voor JOU een baan bij het christelijk onderwijs

christelijke hogeschool
studierichting PABO

opleiding leraren basisonderwijs
nascholing onderwijsgeevenden

Prins Bernhardlaan 25, 6713 MA EDE
Telefoon: 08380-19056

aanmelding studenten PABO 1991/1992

Toelating is mogelijk met:

- ★ diploma havo, vwo, vbo (nieuwe stijl), mbo (3-jarige dagopleiding)

Zij die niet aan één van deze eisen voldoen en 21 jaar of ouder zijn, kunnen tot de PABO worden toegelaten via een toelatingsonderzoek.

Aanmeldingen dienen zo spoedig mogelijk te geschieden, bij voorkeur vóór 1 mei 1991.

Inlichtingen:

- ★ bij onze administratie;
- ★ wil je voor inlichtingen één van de directieleden spreken, dan kun je de hogeschool bellen om een afspraak te maken;
- ★ het is ook mogelijk een dag mee te lopen; maak hiervoor een afspraak met één van de directieleden of de administratie.

Aanmeldingsformulieren, informatiefolders en brochures zijn verkrijgbaar bij de decanen van de scholen en bij onze administratie. Persoonlijke aanmelding tijdens kantooruren is ook mogelijk bij de administratie of bij één van de directieleden.

Voor de klas? Goed bekeken!!